

Problem raspodjele dohotka i siromaštva u Republici Hrvatskoj

Bienert, Kiara Elenia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:300740>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-06-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij

KIARA ELENIA BIENERT

Problem raspodjele dohotka i siromaštva u Republici Hrvatskoj

**The problem of income distribution and poverty in the Republic
of Croatia**

Diplomski rad

Opatija, 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
Diplomski sveučilišni studij
Marketing u turizmu

Problem raspodjele dohotka i siromaštva u Republici Hrvatskoj

**The problem of income distribution and poverty in the Republic
of Croatia**

Diplomski rad

Kolegij:	Nacionalna ekonomija	Student:	Kiara Elenia BIENERT
Mentor:	Prof. dr. sc. Marinela KRSTINIĆ NIŽIĆ	Matični broj:	6019832101161623149
Komentor:	Dr. sc. Maša TRINAJSTIĆ		

Opatija, srpanj 2023.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Kiara Elenia Bienert

6019832101161623149

Problem raspodjele dohotka i siromaštva u Republici Hrvatskoj

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, _____ 2023.

Potpis studenta

Sažetak

Siromaštvo je složen i globalan problem koji utječe na pojedince, obitelji i zajednice diljem svijeta. Stoga ne iznenađuje veliki interes za shvaćanje veze između siromaštva i dohodovne nejednakosti. S obzirom na to da dohodovna nejednakost može snažno utjecati na siromaštvo, u radu se provodi istraživanje kretanja pokazatelja siromaštva i nejednakosti u Republici Hrvatskoj te se oni uspoređuju s odabranim zemljama članicama Europske unije. Siromaštvo se kao pojam može definirati različito, ovisno o domeni znanstvene grane koja ju proučava. U ovom radu naglasak se stavlja na relativan aspekt i pokazatelje siromaštva, koji za Republiku Hrvatsku proizlaze iz rezultata Ankete o dohotku stanovništva. Ginijev koeficijent, kao ključan pokazatelj dohodovne nejednakosti, se za Republiku Hrvatsku smanjivao te je u novije vrijeme bio čak i niži od prosjeka Europske unije. Pokazatelji siromaštva su se također smanjivali iako je evidentno da se Republika Hrvatska, u usporedbi sa sličnim zemljama članicama Europske unije, nalazi u znatno lošijem položaju. Rezultati istraživanja su također pokazali kako su od siromaštva najviše ugrožene žene, nezaposlene osobe te osobe starije životne dobi. Shodno istraživanju su također izneseni i programi i mjere borbe protiv siromaštva na razini Europske unije te strategije i akcijski planovi implementirani u Republici Hrvatskoj.

Ključne riječi: siromaštvo; dohodovna nejednakost; Republika Hrvatska; Europska unija

Sadržaj

<i>UVOD</i>	1
<i>1. POJAM I POKAZATELJI NEJEDNAKOSTI U RASPODJELI DOHOTKA</i>	6
<i>1.1. POJAM I DEFINICIJA NEJEDNAKOSTI</i>	6
<i>1.2. NEJEDNAKOST U RASPODJELI DOHOTKA</i>	8
<i>1.2.1 Uzroci dohodovne nejednakosti</i>	10
<i>1.2.2. Pokazatelji dohodovne nejednakosti</i>	14
<i>2. PROBLEM SIROMAŠTVA</i>	18
<i>2.1. POJAM I TEORIJE SIROMAŠTVA</i>	18
<i>2.2. APSOLUTNO I RELATIVNO SIROMAŠTVO</i>	21
<i>2.3. SOCIJALNA ISKLJUČENOST</i>	23
<i>3. PROBLEM SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ</i>	25
<i>3.1. ANALIZA POKAZATELJA SIROMAŠTVA U REPUBLICI HRVATSKOJ I ODABRANIM ZEMLJAMA ČLANICAMA EUROPSKE UNIJE</i>	26
<i>3.1.1. Prag rizika od siromaštva</i>	26
<i>3.1.2. Stopa rizika od siromaštva</i>	28
<i>3.1.3. Relativni jaz rizika od siromaštva</i>	32
<i>3.1.4. Ostali pokazatelji siromaštva</i>	33
<i>3.2. BORBA PROTIV SIROMAŠTVA I SOCIJALNE ISKLJUČENOSTI</i>	35
<i>3.2.1. Suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti na razini Europske unije</i>	38
<i>3.2.2. Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine</i>	40
<i>ZAKLJUČAK</i>	44
<i>REFERENCE</i>	46
<i>POPIS ILUSTRACIJA</i>	52

Uvod

Siromaštvo i nejednakost raspodjele dohotka trajni su društveni i ekonomski izazovi koji pogađaju milijune ljudi diljem svijeta. Republika Hrvatska, kao članica Europske unije, nije imuna na ove probleme, unatoč postojanju programa i mjera za borbu protiv njih. Iz tog je razloga razumijevanje prirode, ali i opsega siromaštva te nejednakosti raspodjele dohotka u Republici Hrvatskoj ključno za praćenje učinkovitosti mjera, intervenciju te buduće donošenje odluka i politika. Evidentno je da siromaštvo i nejednakost ne utječu samo na dobrobit pojedinaca i zajednica, već da imaju i šire implikacije na gospodarski rast, društvenu koheziju i političku stabilnost. Ekonomska nejednakost predstavlja svojevrsnu neravnotežu, odnosno situaciju u kojoj postoji određena razlika između stanovništva nekog zemljopisnog područja. Ta se razlika može odnositi na prihod, bogatstvo ili ekonomsku dobrobit te premda je svjetsko siromaštvo u padu, svjedoci smo da nejednakost raste iz dana u dan.

Problem i predmet istraživanja

Na osnovi relevantnih činjenica o problematici i prethodnih istraživanja, dokazano je kako su siromaštvo i dohodovna nejednakost usko povezani te kako je nužno nastojati utjecati na smanjenje oba kako bi se postigli najbolji rezultati. Shodno tome, predmet istraživanja ovog rada je siromaštvo i dohodovna nejednakost u Republici Hrvatskoj, a radom se nastoji definirati uzročna – posljedična veza između kretanja pokazatelja siromaštva i nejednakosti u raspodjeli dohotka u Republici Hrvatskoj. U ovom radu pristupa se navedenoj problematici sa stajališta da rastuće i neumjerene ekonomske nejednakosti mogu značajno utjecati na povećanje siromaštva i socijalne isključenosti osoba na dnu ljestvice raspodjele dohotka.

Sukladno odrednicama problema i predmeta istraživanja u radu su postavljene dvije osnovne hipoteze:

H1: Povećanje pokazatelja siromaštva ima negativan i značajan učinak na dohodovnu nejednakost u Republici Hrvatskoj.

Implikacije povećanja pokazatelja siromaštva na dohodovnu nejednakost, ako postoje, mogu biti u dva smjera: pozitivne ili negativne. To svakako ovisi o specifičnostima svake pojedine države koje primarno proizlaze iz stupnja njihovog gospodarskog i socijalnog razvoja, institucionalnog okruženja, povijesnog razvoja, ali i kulturnog naslijeđa.

Ukoliko se osvrnemo na trendove u većini država, koji pokazuju da se nejednakost kako u svijetu, tako i u Europskoj uniji povećava, danas postaje sve jasnije kako povećanje pokazatelja siromaštva negativno utječe na jednakost te da se time ugrožava opća kvaliteta života stanovništva. Ipak, općenito je prihvaćeno da određena razina nejednakosti u određenim državama pozitivno utječe na gospodarsku aktivnost, jer može služiti kao poticaj za bolji rad, ulaganje u obrazovanje, inovacije, te općenito za investicije u državi.

H2: Nejednakost dohotka utječe na stopu siromaštva u Republici Hrvatskoj.

Istraživanja su pokazala da nejednakost dohotka može imati značajan utjecaj na stopu siromaštva. U zemljama s visokom nejednakošću u dohotku, stopa siromaštva obično je viša nego u zemljama u kojima je dohodak ravnomjernije raspoređen. Negativni učinci nejednakosti dohotka na siromaštvo mogu biti osobito izraženi za određene skupine, kao što su žene, djeca i osobe s invaliditetom u Europskoj uniji. Ove skupine imaju veću vjerojatnost da će iskusiti siromaštvo nego opća populacija, a nejednakost prihoda može dodatno povećati jaz između njih i ostatka društva. Iz tog razloga se u ovoj hipotezi polazi od pretpostavke da će se povećanjem pokazatelja nejednakosti dohotka, stopa siromaštva također povećavati.

Svrha i ciljevi istraživanja

Ciljevi i svrha istraživanja provedenog u ovom radu utvrđeni su na temelju problema i predmeta istraživanja te postavljenih hipoteza. Svrha ovog istraživanja je istražiti prirodu i razmjere siromaštva i nejednakosti dohotka u Republici Hrvatskoj, kao i mjere koje nastoje ublažiti spomenute probleme. Glavni cilj ovog diplomskog rada je pružiti sveobuhvatno

razumijevanje trenutne situacije i identificirati potencijalna politička rješenja za rješavanje problema siromaštva i nejednakosti u prihodima u Republici Hrvatskoj.

Ciljevi istraživanja mogu se klasificirati logičkim redoslijedom razrade odabrane tematike strukture rada, a obuhvaćaju sljedeće:

1. Procijeniti trenutno stanje siromaštva i dohodovne nejednakosti u Republici Hrvatskoj, uključujući raspodjelu dohotka te rasprostranjenost siromaštva i nejednakosti u državi općenito, u odnosu na odabrane države članice Europske unije te prema demografskim skupinama.
2. Identificirati najranjivije skupine u Republici Hrvatskoj te uvidjeti gdje se Republika Hrvatska nalazi u odnosu na odabrane članice Europske unije.
3. Analizirati potencijalna politička rješenja za smanjenje siromaštva i nejednakosti dohotka u Hrvatskoj, ali i na razini Europske unije općenito, uključujući programe socijalne zaštite, nacionalne strategije te akcijske planove.

Sveukupno, ovo istraživanje ima za cilj pružiti dublje razumijevanje siromaštva i nejednakosti dohotka u Republici Hrvatskoj te ponuditi uvid u to kako se tim problemima može pristupiti kroz intervencije politike utemeljene na dokazima.

Ocjena dosadašnjih istraživanja

Siromaštvo i nejednakost predstavljaju složene i višedimenzionalne pojmove koji su definirani na različite načine ovisno o područjima i disciplinama koje ih proučavaju. Upravo iz tih razloga njihovo se shvaćanje mijenjalo tijekom povijesti te su brojni teoretičari nastojali objasniti njihove uzroke i posljedice. S obzirom na činjenicu da su siromaštvo i ekonomski aspekt nejednakosti usko povezani jer se siromaštvo često navodi kao najvažnija posljedica ekonomske nejednakosti, teorije o njima uglavnom su se paralelno razvijale.

U 1960-ima, znanstvenici poput Simona Kuznetsa i Jamesa Colemana ispitivali su odnos između ekonomskog rasta i nejednakosti prihoda te kako to posljedično utječe i na siromaštvo. Kuznetsov rad na "Kuznetsovoj krivulji" sugerirao je da siromaštvo u početku raste s gospodarskim rastom, ali zatim počinje opadati. Međutim, ova je hipoteza dovedena u pitanje u kasnijim istraživanjima.

Sedamdesetih godina 19. stoljeća istraživači su počeli ispitivati uzroke rastućeg siromaštva i nejednakosti prihoda. Studije poput „Izvješća američke Nacionalne komisije za statistiku zaposlenosti i nezaposlenosti.” iz 1979. godine istaknule su ulogu tehnologije, globalne konkurencije i sve manjeg sindikalnog organiziranja u pogoršanju siromaštva i nejednakosti. Osamdesetih godina javila su se određena neslaganja istraživača oko toga kako smanjiti siromaštvo i nejednakost pa su tako znanstvenici poput Paula Krugmana i Roberta Solowa tvrdili da se to može postići određenim političkim odabirima država poput povećanja poreza za bogate i regulacijom industrija dok su u isto vrijeme, konzervativni ekonomisti poput Milтона Friedmana i Arthura Laffera tvrdili da su tržišna rješenja najbolji pristup smanjenju siromaštva i nejednakosti.

U novije doba istraživači su se usredotočili na posljedice siromaštva i nejednakosti dohotka na ekonomski rast i društvene rezultate. Tako su Richard Wilkinson i Kate Pickett u „The Spirit Level.” (2009.) dokazali da države s ravnopravijom raspodjelom dohotka obično imaju i bolje zdravlje svojih građana, višu razinu socijalnog povjerenja i jača gospodarstva općenito. Štoviše, dokazi upućuju na to da siromaštvo i nejednakost prihoda mogu stvoriti socijalne nemire, veće stope kriminala i smanjeni gospodarski rast. Nastavno na to Thomas Piketty je svojim radom „Kapital u 21. stoljeću.” (2014.) potvrdio da je rastuća dohodovna nejednakost dugoročni globalni fenomen koji je snažno utjecao na koncentraciju bogatstva i moći nekolicine. Druga istraživanja su isto tako pokazala da su siromaštvo i nejednakost u prihodima posebno izraženi u zemljama u razvoju, gdje utječu i na pogoršanje već prisutnih društvenih i ekonomskih izazova kao što su to pothranjenost, nepismenost i bolesti. Rad Martina Gilensa i Benjamina Pagea pod nazivom „Testing Theories of American Politics.” (2014.) pokazao je da ekonomske elite imaju nerazmjern utjecaj na političke odluke. Osim toga, pandemija COVID-19 istaknula je utjecaj siromaštva i nejednakosti prihoda na pristup zdravstvenoj skrbi, obrazovanju i socijalnim uslugama te se utjecaj njezinih posljedica još uvijek istražuje.

Znanstvene metode

Istraživanje provedeno u ovom radu je neempirijsko, a metoda korištena za prikupljanje podataka je rad na dokumentaciji. Za pisanje ovog diplomskog rada korištena je raznovrsna literatura kako bi se došlo do podataka potrebnih za razumijevanje pokazatelja koji su analizirani, a tiču se teme siromaštva i dohodovne nejednakosti u Republici Hrvatskoj. Rad se vodi ekonomskom literaturom i istraživanjima te vlastitim istraživanjem kojim se nastoji doći do objektivnog i sistematskog zaključka.

Istraživački dio rada je proveden korištenjem sekundarnih podataka, a za prikupljanje podataka potrebnih za provedbu istraživanja korištene su baze podataka Eurostat – a te Državnog zavoda za statistiku, primarno priopćenja o pokazateljima siromaštva i socijalne isključenosti.

Metodologija istraživanja odnosi se na primijenjene metode analize i sinteze, induktivne i deduktivne metode, statističke metode, metode komparacije i apstrakcije te metode deskripcije, koje su definirane prema Zeleniki (2014).

Struktura rada

Rad se sastoji od pet cjelina koje se mogu podijeliti na teorijski i praktični dio. Prva cjelina odnosi se na uvod koji definira rad. Drugi dio definira općenito, teorijski i pojmovno što je nejednakost s posebnim naglaskom na njezin ekonomski aspekt te uzroke i načine mjerenja dohodovne nejednakosti. U trećem dijelu se nastoji objasniti pojam, ali i teorije siromaštva te se definira i pojam socijalne isključenosti. U četvrtom dijelu se koriste statističke metode kojima se nastoji istražiti kretanje pokazatelja siromaštva i dohodovne nejednakosti u Republici Hrvatskoj te se oni također uspoređuju i s odabranim državama članicama Europske unije. Također se govori i o načinima borbe protiv siromaštva, kako u Republici Hrvatskoj, tako i na razini cijele Europske unije. U zadnjem poglavlju se iznosi zaključak koji predstavlja temeljne rezultate rada.

1. Pojam i pokazatelji nejednakosti u raspodjeli dohotka

Nejednakost je višedimenzionalan pojam, ali i problem koji se sve više spominje u suvremenim svjetskim raspravama i to bez obzira na to jesu li one ekonomskog, socijalnog ili političkog karaktera. Ona zapravo podrazumijeva situaciju u kojoj između promatrane skupine ljudi postoje određene razlike. Shodno tome, postoje dva osnovna pogleda na nejednakost, a to su ekonomska nejednakost te nejednakost mogućnosti koja se povezuje s nedostatkom prilika za ostvarenje vlastitog ljudskog potencijala (Pavličić, 2019). Evidentno je da oba pogleda obuhvaćaju dvije međusobno povezane dimenzije: onu novčanu te onu nenovčanu, odnosno nematerijalnu dimenziju. Ipak, važno je naglasiti kako je nejednakost kao pojam isto tako vrlo individualan doživljaj stvarnosti te kako on različitim ljudima predstavlja različitu situaciju.

Ovaj rad je usredotočen na ekonomsko promatranje pojma nejednakosti i to primarno s aspekta dohotka. Nejednakost u raspodjeli dohotka promatra razlike u raspodijeli dohotka između stanovništva neke zemlje te se često koristi kao sastavnica ključnih pokazatelja za mjerenje, praćenje, ali i usporedbu nejednakosti. Općenito govoreći, uzroci povećanja dohodovne nejednakosti uglavnom su klasificirani kao strukturni ili kao institucionalni uzroci. Prema podacima Svjetskog izvješća o nejednakosti iz 2022. godine, evidentno je da najbogatijih 10% svjetske populacije trenutno ima 52% globalnog prihoda, dok najsiromašnija polovica stanovništva zarađuje samo 8,5% tog prihoda što ukazuje na potrebitost mjera za ublažavanje takvog ekstremnog trenda.

1.1. Pojam i definicija nejednakosti

Nejednakost je pojam za koji ne postoji jedinstvena, točno određena definicija te se on koristi u različitim kontekstima. Način i kontekst opisa variraju prema različitim autorima i znanstvenicima, pa će se u ovom radu nastojati dati što jednostavniji opis ovog pojma, čija važnost kontinuirano raste.

Općenito govoreći, nejednakost se odnosi na „fenomen nejednake i/ili nepravedne raspodjele resursa i mogućnosti među članovima određenog društva te obuhvaća različite društvene, prostorne te ekonomske dimenzije koje se preklapaju” (Koh 2020, 269). Društvena nejednakost se odnosi na različita prava, ali i na pristup mogućnostima na temelju: „rase, etničke pripadnosti, dobi, spola, seksualnosti, invaliditeta ili statusa državljanstva” (Hoffman 2008, 30). Prostorna nejednakost podrazumijeva regionalne i ruralno-urbane razlike, a upravo zbog preklapanja različitih dimenzija nejednakosti, ne postoji jedinstvena metrika koja bi bila u mogućnosti obuhvatiti različite vrste i dimenzije nejednakosti, kao i omogućiti njihovu objektivnu usporedbu.

Ekonomska nejednakost odnosi na razlike u dohotku i bogatstvu, odnosno naglasak stavlja na monetarnu dimenziju nejednakosti. U povijesti se pojam ekonomske nejednakosti često poistovjećivao s pojmom životnog standarda, međutim suvremena teorija jasno ističe postojanje razlike između ta dva pojma. Međutim, unatoč neosporivoj važnosti ekonomskih mogućnosti pojedinca, suvremeno promatranje nejednakosti uz njih, u obzir uzima i cijeli niz ostalih mogućnosti. Iz toga prema Souzi i suradnicima (2017, 104) proizlazi da je nejednakost rezultat nejednakog pristupa mogućnostima za „rad, obrazovanje, sreću, zdravlje, dulji životni vijek, imovinu i društvenu mobilnost”. Takav je pristup poimanju nejednakosti za razliku od ekonomskog pristupa, manje usredotočen na konačnu raspodjelu resursa. Naglasak se u ovakvom načinu promatranja nejednakosti stavlja na način kako su resursi raspoređeni ljudima budući da o tome ovise i čimbenici koji određuju pojedinačnu ekonomsku dobit (Souza et al. 2017, 104). Navedeni čimbenici odnose se na individualni napor osobe te okolnosti, koje su izvan kontrole pojedinca. Evidentno je stoga kako su te dvije vrste nejednakosti povezane, odnosno da jedna utječe na drugu. Pavlišić (2019) navodi kako je upravo nejednakost mogućnosti česta posljedica ekonomske nejednakosti, ali i obrnuto, da nejednakost mogućnosti može dovesti do ekonomske nejednakosti.

1.2. Nejednakost u raspodjeli dohotka

Nejednakost dohotka nedavno se počela promatrati kao jedan od najvećih izazova s kojima se svijet danas suočava. Iako je izvješće o svjetskoj nejednakosti pokazalo da su se nejednakosti među narodima smanjile, ono također ističe da se nejednakost povećala unutar većine zemalja i da je postala izraženija kao posljedica globalne pandemije. Prema Elliottu (2021) udio prihoda koji trenutno ostvaruje najsiromašnija polovica ljudi na svijetu otprilike je upola manji od prihoda 1820. godine te ta razlika kontinuirano raste. Takav se ekstreman trend često povezuje s globalizacijom i tehnološkim razvojem, međutim Polacko (2021) navodi kako nejednakost dohotka i nije neizbježna posljedica djelovanja tih sila, već da je ona posljedica političkih odluka koje su rezultirale materijalnom deprivacijom, ali i cijelim nizom drugih negativnih posljedica.

Nejednakost u raspodjeli dohotka pokazuje „u kojoj je mjeri dohodak neravnomjerno raspoređen u skupini ljudi.” (The Equality Trust, 2010), odnosno prema Atkinsonu i Morelliju (2014, 3): „kako je distribuiran raspoloživ dohodak kućanstva“, koji se definira kao dohodak iz svih izvora, uključujući transferna plaćanja. Prilikom promatranja problema nejednakosti dohotka svakako je važno i pojmovno odrediti dohodak, za kojeg Blanchard (2005, p-3) iznosi da podrazumijeva „tijek prihoda od rada, rente, kamata i dividendi.” Osnove dohotka se odnose na rad, vlasništvo i kapital te se on može kumulirati po više osnova (Polovina i Medić 2002, 198). U suštini se dohodak odnosi na novac kojeg pojedinac prima zbog zaposlenja u obliku plaća ili bonusa no on isto tako može uključivati i ulaganja te dividende od dionica, štednje, državne beneficije, mirovinu i najamnine (Memon, Jamil, Khan 2019, 217).

Pri mjerenju relativne nejednakosti dohotka, Goda (2013, 2) smatra da je važno razlikovati četiri ključna koncepta nejednakosti dohotka: nejednakost unutar zemlje, nejednakost između država, ponderirana međudržavna nejednakost te globalna nejednakost. Nejednakost unutar zemlje ili takozvana „intra – country inequality” koristi se za mjerenje nejednakosti između pojedinaca ili kućanstava unutar granica određene države. Podaci o prihodima i rashodima se ekstrahiraju iz anketa o kućanstvima te se zatim pojedinci rangiraju prema njihovim prihodima (od najsiromašnijih do najbogatijih). Stupanj nejednakosti utvrđuje se prema razlici između dohotka pojedinaca koji se obično grupiraju u decile ili

kvintile kako bi se postigla lakša usporedivost. Milanović (2012, 127) nejednakost unutar zemlje naziva i “klasnom” nejednakošću zbog činjenice da obuhvaća različite pojedince koji žive u istoj zemlji, a imaju različite prihode te predstavljaju različite društvene skupine.

Nejednakost između država ili engleski inter – country inequality”, odnosi se na mjeru nejednakosti između država svijeta koja zapravo uspoređuje prosječne prihode. Izračunava se korištenjem bruto domaćeg proizvoda ili prosječnih prihoda kućanstava te se svaka država u ovom slučaju promatra kao jedinica (Goda 2013, 3). Države se po tom principu rangiraju od najsiromašnije do najbogatije i to na temelju tržišnih tečajeva bruto domaćeg proizvoda po stanovniku ili prema razini pariteta kupovne moći. Međutim, važno je istaknuti kako ova mjera ne uzima u obzir gustoću naseljenosti jer postoji njoj slična mjera ponderirane međudržavne nejednakosti koja koristi pondere stanovništva zemalja za izračun nejednakosti. Goda (2013) ističe kako je ponderirana međudržavna nejednakost samo približna globalnoj nejednakosti između pojedinaca jer postoje specifične studije koje su osmišljene za te potrebe te koje daju mnogo preciznije rezultate.

Za razliku od ranije spomenutih koncepata nejednakosti, globalna nejednakost mjeri koliko su svi građani svijeta nejednaki, bez obzira na njihovu nacionalnost. Stoga se prilikom njezina izračuna cjelokupno svjetsko stanovništvo promatra kao jedinstvena cjelina. Milanović (2012) ističe kako globalna nejednakost nema nikakve veze sa životima pojedinaca već da je ona važna prilikom osmišljavanja različitih politika, ali i pri usporedbi životnih stilova. Ta se tvrdnja može povezati s globalizacijom, zbog koje svijet postaje sve integriraniji jer su sredstva za proizvodnju sve mobilnija. Globalizacija je također utjecala i na velik napredak u komunikaciji te tehnologiji, čime je omogućila slobodno kretanje faktora proizvodnje, ali i lako informiranje o životnom standardu ljudi u drugim državama. Znanje o tome iz kojih izvora drugi pojedinci ostvaruju prihode, ali i u kakvim uvjetima, može imati snažan utjecaj na percepciju osobe jer ju potiče na usporedbu vlastitog stanja sa stanjem svojih sunarodnjaka. Na neosporiv utjecaj globalizacije nadovezuju se i Memon, Jamil i Khan (2019, 219), koji iznose kako upravo globalizacija utječe na stvaranje većeg stupnja ovisnosti o drugim nacijama za stvaranje vlastitog prihoda, odnosno da u globaliziranom svijetu kretanje kapitala ima značajniji utjecaj nego kretanje rada. Iz toga proizlazi da upravo sve veća informiranost građana, tjera kreatore politike, ekonomiste, vlade i pojedince da razmišljaju o globalnoj nejednakosti.

Firebaugh (2015, 10) većinu globalne nejednakosti dohotka povezuje s nacionalnim razlikama u prosječnom dohotku te naglašava kako je svjetska produktivnost rasla mnogo brže od svjetske populacije u proteklih 250 godina tako da su pojedinci u današnjem svijetu općenito višestruko bogatiji od pojedinaca koji su živjeli u 1700-ima. Također je nužno istaknuti i činjenicu da u današnje vrijeme postoji sve veća nejednakost u raspodijeli dohotka između građana svijeta. Unatoč tome, rast svjetskog dohotka povećava mogućnost nestajanja razina dohotka krajnjeg siromaštva, koje nisu dovoljne za zadovoljenje osnovnih ljudskih potreba. Firebaugh (2015, 11) ističe kako bi relativno siromaštvo i dalje postojalo jer bi pod sadašnjom razinom globalne nejednakosti prihoda određeni pojedinci i dalje bili mnogo siromašniji od drugih, čak i kada bi svi ljudi imali dovoljno prihoda za hranu, sklonište i odjeću. Shodno tome se zapravo postavlja pitanje da li je rastuća globalna nejednakost u raspodijeli dohotka važna samo zato što utječe na siromaštvo u apsolutnom smislu ili i jer sa sobom donosi cijeli niz negativnih posljedica na društvo?

1.2.1 Uzroci dohodovne nejednakosti

Mišljenja vezana uz uzroke dohodovne nejednakosti mijenjala su se tijekom povijesti no ekonomisti su ih općenito podijelili na strukturne i institucionalne uzroke. Strukturni uzroci povećanja nejednakosti dohotka povezuju se s globalizacijom i tehnološkim promjenama dok se institucionalni uzroci mogu povezati s usvajanjem neoliberalnih reformi poput „privatizacije, deregulacije te smanjenja poreza i socijalne skrbi tijekom povijesti” (Polacko 2021, 341). Evidentno je da svakako postoji više faktora koji uzrokuju dohodovnu nejednakost među nacijama te da su uz međudjelovanje povijesti i politike važne i promjene u politikama tržišta rada te demografske promjene.

Kao jedan od najčešće spominjanih uzroka porasta dohodovne nejednakosti javlja se globalizacija. Na najosnovnijoj razini globalizacija predstavlja rast međunarodne trgovine stvaranjem jedinstvenog svjetskog tržišta, čime ujedno utječe i na konvergenciju prihoda. Dorn, Fuest i Potrafke (2018, 2) iznose da je rast međunarodne trgovine omogućio mnogim

zemljama u razvoju da sustignu razvijeni svijet, ali da je to posljedično utjecalo na porast nejednakosti u raspodijeli dohotka unutar zemalja. Taj porast nejednakosti bio je posebice izražen unutar naprednih gospodarstava poput SAD – a jer je konkurencija iz gospodarstava u razvoju uništila radna mjesta za srednje i nisko kvalificiranu radnu snagu. Prema OECD - u (2011), koristi od povećanja produktivnosti u posljednja dva desetljeća uglavnom su pripale visokokvalificiranim odnosno, visokoobrazovanim radnicima u zemljama OECD-a. Na to se nadovezuje i samo standardno tumačenje teorije tradicionalne međunarodne trgovine koje iznosi da je povećana trgovinska integracija povezana s višim relativnim plaćama kvalificiranih radnika u bogatijim zemljama, čime se pridonosi većoj nejednakosti u tim zemljama. Međutim, zbog postojanja velikog broja istraživanja s različitim rezultatima, dokazi o utjecaju globalizacije na rastuću dohodovnu nejednakosti još uvijek nisu čvrsti.

Osim globalizacije, kao uzrok povećanja dohodovne nejednakosti često se spominju i tehnološke promjene. One prate globalizaciju stoga ih je u praksi vrlo teško odvojiti od nje, posebice ukoliko je riječ o razvoju ljudskih vještina. Naime, prema Kochan i Riordan (2016, 423), jedan od prvih čimbenika utjecaja na koje su se ekonomisti usmjerili prilikom objašnjavanja nejednakosti je tehnološka promjena usmjerena na vještinu. Tehnološka promjena usmjerena na vještinu podrazumijeva rast nejednakosti u slučajevima kada nove tehnologije generiraju potražnju za visokokvalificiranim radnicima. To se događa na način da kvalificirana radna snaga zarađuje ogromne količine novca zbog vještina u radu s novom tehnologijom, što rezultira svojevrsnom premijom na te vještine. Memon, Jamil i Khan (2019, 220) smatraju da to posljedično utječe i na često ukidanje mnogih poslova za nekvalificiranu ili niskokvalificiranu radnu snagu. Također je važno spomenuti da premija na vještine uzrokuje velike razlike u plaćama visokokvalificirane i nekvalificirane ili niskokvalificirane radne snage čime se povećava dohodovna nejednakost.

Globalizacija i tehnološke promjene usko su povezane s najvažnijim institucionalnim uzrocima povećanja dohodovne nejednakosti. OECD (2011, 26) ističe kako političke odluke, propisi i institucije mogu izravno utjecati na raspodjelu dohotka putem deregulacije na tržištima proizvoda, promjena u socijalnim transferima, mehanizama za određivanje plaća ili pregovaračke moći radnika.

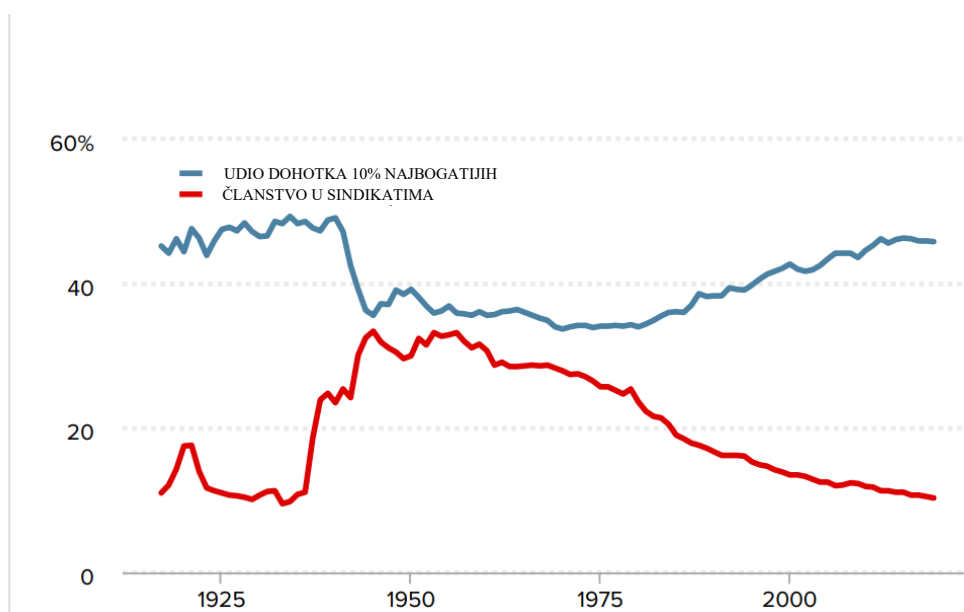
Porezi u velikoj većini čine primarni izvor prihoda kojega vlade mogu koristiti za preraspodjelu, što je temeljno za ublažavanje nejednakosti u raspodijeli dohotka. Polacko

(2021, 344) iznosi kako su novija istraživanja utvrdila da smanjenje poreza ne potiče gospodarski rast, što je suprotno takozvanoj „trickle – down” teoriji. „Trickle– down teorija” postigla je istaknuto mjesto među brojnim kreatorima politike i to ponajviše jer se prema njoj dobrobiti od smanjenja poreza za bogate prelijevaju na sve građane. Međutim, upravo se uz pad porezne progresivnosti povezuje rast nejednakosti u raspodijeli dohotka te sve češće izbjegavanje plaćanja poreza od strane bogatih. Shaxson (2019, 6) također navodi kako porezne oaze, koje bogato stanovništvo koristi za izbjegavanje plaćanja poreza, koštaju vlade između 500 i 600 milijardi dolara godišnje jer predstavljaju izgubljene prihode od poreza na dobit. Evidentno je dakle da bi se oporezivanjem tog bogatstva znatno smanjila nejednakost u dohotku te povećao prihod dostupan za preraspodjelu.

Porast plaća rukovoditelja također se često spominje kao jedan od ključnih uzroka povećanja dohodovne nejednakosti jer povećava jaz između plaća rukovoditelja i njihovih zaposlenika. Polacko (2021, 345) tvrdi da je smanjenje poreza na dohodak značajno utjecalo na plaće rukovoditelja jer im je služilo kao poticaj da traže veću naknadu zbog činjenice da su stope poreza manje. Shodno tome, Memon, Jamil i Khan (2019, 221) ističu kako je sve veća nejednakost u primanjima od rada u zemljama OECD-a posljedica povećanja privremenih zapošljavanja i disperzije primanja. S druge strane, u zemljama u razvoju dohodovna nejednakost je uglavnom rezultat rigidnog zapošljavanja i otpuštanja radnika, zakonodavstva o zaštiti pri zapošljavanju (EPL) te nedefiniranih sustava osiguranja minimalnih naknada.

Promijenili su se i mehanizmi za određivanje plaća jer je u većini zemalja OECD - a pao udio članova sindikata. Sindikati se općenito smatraju važnima za ublažavanje dohodovne nejednakosti jer poboljšavaju plaće i povlastice za sve radnike, a ne samo za članove sindikata. Njihovo nastojanje je da se ograniči smanjenje, ali i povećanje plaća određenim zanimanjima, kako bi svi zaposleni mogli dijeliti dobrobiti svog rada, a ne samo oni bogati. Economic Policy Institute (2021, 1) ističe kako sindikati doprinose i smanjenju rasnih razlika u plaćama te pozitivno utječu na povećanje plaća žena. Njihova važnost i utjecaj na dohodovnu nejednakost prikazana je i na Grafikonu 1, koji prikazuje odnos kretanja članstva radnika u sindikatima te kretanja udjela prihoda kojeg ostvaruje 10% najbogatijih za tijekom razdoblja od 1917. do 2019.

Grafikon 1: Članstva u sindikatima i udio prihoda 10% najbogatijih, 1917. - 2019.

Izvor: <https://www.epi.org/publication/unions-help-reduce-disparities-and-strengthen-our-democracy/>

Iz grafikona se može očitati kako se dohodovna nejednakost znatno smanjila nakon Drugog svjetskog rata te da se nakon toga, osobito nakon 1975. godine, postepeno ponovno počela povećavati. Evidentno je također da je dohodovna nejednakost danas gotovo jednaka kao i 1929. godine kada je započela Velika depresija. Shierholz (2019, 3) isto tako navodi da u razdobljima kada su sindikati jaki, imaju mogućnost postavljanja standarda plaća za cijele industrije i zanimanja.

Važno je naglasiti da regulatorne i institucionalne mjere obično imaju suprotne učinke na zapošljavanje i raspodjelu dohotka. One svakako utječu na povećanje mogućnosti zaposlenja, ali nerijetko povećavaju razlike u plaćama. Međutim teško je točno odrediti kakav je kombinirani utjecaj ovih čimbenika na ukupnu nejednakost u dohotku. OECD (2011, 31) navodi kako rast ukupne stope zaposlenosti ne mora nužno imati izravan učinak na smanjenje nejednakost u dohotku. Ipak, promicanje mogućnosti zaposlenja za podzastupljene skupine poput niže kvalificiranih radnika, moglo bi povećati ukupne resurse dostupne za preraspodjelu te na taj način pozitivno utjecati na smanjenje nejednakosti.

1.2.2. Pokazatelji dohodovne nejednakosti

Ekonomisti i znanstvenici koriste različite metode za mjerenje nejednakosti dohotka kako bi na objektivan način mogli promatrati njezino kretanje. Kvalitetne i uravnotežene analize dohodovne nejednakosti često promatraju kretanje nekoliko pokazatelja kako bi mogle iznijeti što preciznije zaključke. Također je važno definirati da li će se promatrati pojedinac, obitelj ili kućanstvo s obzirom na činjenicu da se dohodak uglavnom dijeli unutar obitelji ili kućanstva. Trapeznikova (2019, 3) navodi kako je disperzija zarade među kućanstvima niža nego među pojedincima i to primarno zbog udruživanja prihoda unutar kućanstva, kao i činjenice da obitelji mogu pružiti osiguranje od individualnih rizika. Trapeznikova (2019, 4) također ističe kako je ključno poštovati četiri temeljna kriterija kako bismo mogli uspoređivati raspodjelu dohotka među zemljama i tijekom vremena. To su:

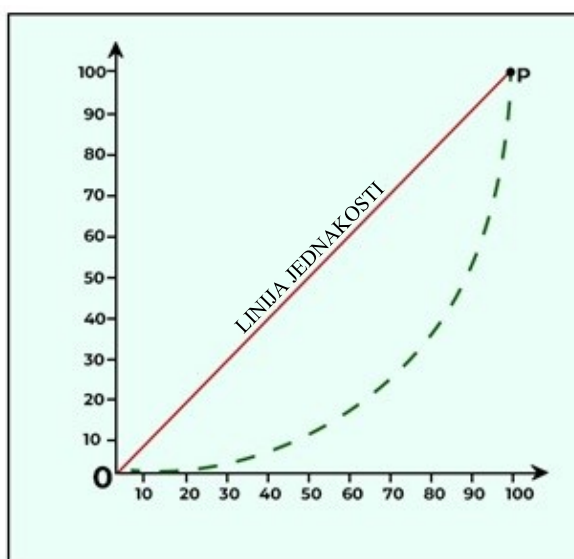
- Načelo anonimnosti,
- Načelo stanovništva,
- Načelo relativnog dohotka te
- Načelo prijenosa.

Načelo anonimnosti podrazumijeva da osobne oznake unutar određene distribucije ne bi trebale utjecati na ukupnu nejednakost dok se načelo stanovništva odnosi na zahtjev da mjere nejednakosti trebaju biti neovisne o veličini gospodarstva. Time se omogućava usporedba među zemljama bez obzira na njihov broj stanovnika ili ukupni dohodak. Načelo relativnog dohotka implicira da je za usporedbu važan samo relativni dohodak, a ne razine dohotka. Naime, nejednakost će ostati nepromijenjena bez obzira na rast dohotka sve dok ne dođe do promjene relativnog položaja pojedinca u raspodijeli dohotka. Posljednje načelo odnosi se na prijenos te postavlja uvjet da se nejednakost smanjuje kada dođe do prijenosa fiksnog iznosa s bogatijeg pojedinca na siromašnijeg pojedinca ukoliko je primatelj je još uvijek siromašniji od donatora.

Najčešće korištene mjere nejednakosti u raspodijeli dohotka su svakako: Lorenzova krivulja, Ginijev koeficijent, decilni omjeri, Palma omjer te Theilov indeks (OECD, 2023). Lorenzova krivulja je jedan od najjednostavnijih prikaza nejednakosti, jer grafički pokazuje stupanj (ne)jednakosti u distribuciji dohotka. Zbog jednostavnijeg tumačenja krivulje, ona

je prikazana Grafikonom 2. Na x-osi nalazi se kumulativni udio stanovništva poredanog prema razini dohotka, čiji je raspon od 0 do 1. S okomite y-osi može se očitati kumulativni udio dohotka za određeni udio stanovništva. Linija od 45 stupnjeva predstavlja takozvanu „liniju jednakosti”, koja se odnosi na ravnomjernu raspodjelu prihoda među svim pojedincima (De Maio 2007, 850). Evidentno je dakle, da što je krivulja dalje od simetrale, to je nejednakost veća.

Grafikon 2. Prikaz Lorenzove krivulje

Izvor: <https://www.geeksforgeeks.org/lorenz-curve-meaning-construction-and-application/> (pristupljeno 21. veljače 2023.)

Ginijev koeficijent, izveden iz Lorenzove krivulje, najčešće je korištena mjera nejednakosti dohotka. Prema Ujedinjenim narodima (2015, 1), Ginijev koeficijent može se definirati kao: „površina između Lorenzove krivulje i linije od 45 stupnjeva, podijeljena s ukupnom površinom ispod linije od 45 stupnjeva.” Njegova vrijednost varira između 0 i 1, pri čemu 0 predstavlja savršeno ravnopravnu raspodjelu ukupnog dohotka, a 1 odgovara savršeno nejednakoj distribuciji ukupnog dohotka. Dakle, što je veći indeks, to je veća i dohodovna nejednakost. Ginijev koeficijent ne ovisi o veličini gospodarstva niti broju stanovništva, stoga omogućuje izravnu usporedbu distribucije dohotka dviju populacija, bez obzira na njihovu veličinu. Međutim, Druckman i Jackson (2008, 244) ističu kako je najozbiljniji nedostatak Ginijevog koeficijenta to da je moguće imati dvije ekonomije koje imaju isti Ginijev koeficijent, ali imaju različite raspodjele dohotka. Do te situacije dolazi

kada se Lorenzove krivulje sijeku. Shodno tome je evidentno da Ginijev koeficijent, kao mjera raspodjele dohotka, nije u stanju razlikovati različite vrste nejednakosti. Tablica 1 sadrži podatke o kretanju Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku te za odabrane članice Europske unije u periodu od 2013. godine pa do 2019. godine.

Tablica 1. Kretanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku i određene zemlje članice Europske unije za razdoblje od 2013. godine do 2019. godine

	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.
Austrija	27,0	27,6	27,2	27,2	27,9	26,8	27,5
Bugarska	35,4	35,4	37,0	37,7	40,2	39,6	40,8
Češka	24,6	25,1	25	25,1	24,5	24,0	24,0
EU - 28	30,5	31,0	31,0	30,8	30,6	30,8	30,6
Hrvatska	30,9	30,2	30,4	29,8	29,9	29,7	29,2
Slovenija	24,4	25,0	24,5	24,4	23,7	23,4	23,9

Izvor: Eurostat, dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tessi190/default/table?lang=en>

Iz Tablice 1 je vidljivo kako se Ginijev koeficijent za Republiku Hrvatsku od godine kada je ona postala članicom Europske unije (2013.) pa do 2019. godine polako smanjivao te je od 2015. godine bio čak i niži od prosjeka EU – 28. Ipak, ukoliko ga usporedimo s ostalim odabranim članicama Europske unije, evidentno je da je samo Bugarska u promatranom razdoblju ostvarivala veće vrijednosti Ginijevog koeficijenta, dok su ostale države ostvarivale znatno manje vrijednosti. Najmanje vrijednosti ostvarivala je Hrvatskoj susjedna Slovenija, čiji se Ginijev koeficijent uglavnom kretao oko 24.

Decilni omjeri također predstavljaju jedan od jednostavnijih, ali i vrlo učinkovitih načina za ispitivanje dohodovne nejednakosti. Oni se zapravo odnose na omjer prosječnog dohotka kojeg ostvaruje x posto najbogatijeg stanovništva u odnosu na prosječni dohodak kojeg ostvaruje x posto najsiromašnijeg stanovništva (Ujedinjeni narodi, 2015). Uobičajeni decilni omjeri su: omjer 90 – 10, omjer 80 – 20 te omjer 90 – 40. Omjer 90 – 10 odnosi se na omjer dohotka 10 posto najbogatijih u odnosu na 10 posto najsiromašnijih. Taj se omjer može podijeliti i na omjere 90-50 te 50-10 kako bi se mogle proučavati razlike u dohotku između gornjeg i srednjeg, odnosno između srednjeg i donjeg kraja distribucije dohotka. Omjer 80 – 20 promatra omjer raspodjele dohotka između 20 posto najbogatijih na vrhu i 20 posto

najsiromašnijih na dnu (CEB, 2018). Ovaj omjer je jednak 1 ukoliko je riječ o savršenoj raspodjeli dohotka, međutim u praksi je najčešće dohodak 20 posto najbogatijih višestruko veći dohotka 20 posto najsiromašnijih. Omjer 90 – 40 još se naziva i Palma omjer, a predstavlja udio ukupnog dohotka kojeg prima 10 posto ljudi s najvećim raspoloživim dohotkom podijeljenog s udjelom ukupnog dohotka kojeg prima 40 posto ljudi s najnižim raspoloživim dohotkom. Trapeznikova (2019, 9) ističe kako se obrazloženje za ovu mjeru temelji na empirijskoj pravilnosti koja govori da u većini zemalja gornji i srednji dio distribucije zarađuju oko 50% nacionalnog dohotka te da je taj udio dosljedan tijekom vremena i među zemljama. Evidentno je stoga, da su promjene dohotka, ali i dohodovne nejednakosti uglavnom posljedica promjena udjela 10% najbogatijih i 40% najsiromašnijih. Isto tako, uobičajeno je smatrati da su društva s Palma omjerom 1 ili ispod 1 relativno jednaka, što znači da 10% najbogatijih na vrhu ne dobiva veći udio nacionalnog dohotka od 40% na dnu.

Theilov indeks, nazvan po nizozemskom ekonometričaru Henriju Theilu (1924. – 2000.), pripada mjerama opće entropije¹, koje se temelje na omjerima prihoda i prosjeka. Njegova je prednost ta da može kvantificirati koliko je dohodovne nejednakosti uzrokovano razlikama između pojedinaca unutar i između različitih skupina ljudi. Prema OECD – u (2016, 177), Theilov indeks se može rastaviti na dvije komponente: jedna su razlike unutar podskupina regija, a druga su razlike između podskupina regija, odnosno između zemalja. Zbroj te dvije komponente zapravo je jednak Theilovom indeksu.

Podaci dobiveni mjerenjem dohodovne nejednakosti ključni su za promatranje i analiziranje siromaštva. Udruga Pragma (2016, 39) ističe kako zemlje s visokim stopama dohodovne nejednakosti uglavnom imaju i visoke stope siromaštva, dok zemlje s niskim stopama nejednakosti imaju niže stope siromaštva. Dakle, evidentno je kako je problem siromaštva usko povezan s pitanjem raspodjele i preraspodjele dohotka jer je siromaštvo prvenstveno posljedica načina na koji je društvo organizirano, a dobra raspoređena.

¹ Opća entropija mjeri nejednakost u korist „b” za predviđenu oznaku u usporedbi s promatranom oznakom. Korist „b” definirana je kako slijedi: $b = y' - y + 1$ pri čemu se korist pojavljuje kada se predvidi lažno pozitivno. Lažno pozitivno javlja se kada negativno opažanje ($y=0$) ima pozitivno predviđanje ($y'=1$).

2. Problem siromaštva

Siromaštvo predstavlja jedan od najraširenijih društvenih problema u današnjem svijetu, kako u razvijenim zemljama tako i u zemljama u razvoju. Iako se ono kao pojam javilo već u Bibliji, u suvremenoj domaćini biti siromašan ima potpuno novo i šire značenje. Činjenici da je siromaštvo vrlo opsežan i višeznačan pojam svjedoče i brojne teorije kojima su ekonomisti tijekom povijesti nastojali definirati uzroke, ali i načine mjerenja siromaštva. Siromaštvo također može biti vrlo subjektivno, međutim većina će se složiti kako se ono primarno odnosi na nedostatak sredstava za materijalne potrebe. Bejaković (2005, 133), shodno tome, ističe kako se siromaštvo općenito dijeli na dohodovno siromaštvo koje obuhvaća materijalnu dimenziju i nedohodovno siromaštvo, koje uz materijalnu dimenziju obuhvaća i cijeli niz dodatnih faktora. Svjetska Banka (2022, 3) procjenjuje da otprilike osam posto svjetskog stanovništva preživljava s dva dolara za dnevnu potrošnju. Stoga je poruka Svjetskog summita o društvenom razvoju da je iskorjenjivanje siromaštva nedovršen zadatak 21. stoljeća još uvijek vrlo važna i aktualna.

2.1. Pojam i teorije siromaštva

Siromaštvo je pojam koji je teško precizno odrediti, što potvrđuje mnoštvo definicija različitih autora i ekonomista. Problem pri definiranju i mjerenju siromaštva nastaje zbog širokog, ali ponekad i subjektivnog shvaćanja ovog pojma. Nyasulu (2010, 147) isto tako ističe kako su novije definicije siromaštva uglavnom rezultat različitih interesa za koje su se zalagale skupine koje su ih nastojale definirati. Ipak, najjednostavnije rečeno, siromaštvo podrazumijeva nedostatak sredstava za podmirenje osnovnih životnih potreba, odnosno prema Bejakoviću (2005, 133), „neposjedovanje novca ili dovoljno novca.” Nedostatak sredstava, odnosno ekonomskih resursa, usko je povezan i s nedostatkom tjelesnog, ali i mentalnog blagostanja (Baratz i Grigsby 1971, 120). Siromaštvo se uz nedostatak sredstava

očituje i na druge načine. Shodno tome, Chambers (2006, 3), vodeći stručnjak za siromaštvo i razvoj, navodi da pojam siromaštva ima najmanje četiri klastera značenja, a to su:

- dohodovno siromaštvo,
- materijalni nedostatak,
- uskraćenost mogućnosti te
- višedimenzionalna deprivacija.

Dohodovno siromaštvo uglavnom se odnosi na nedostatak sredstava za potrošnju te taj pojam najčešće koriste ekonomisti. Materijalni nedostatak ili oskudica, osim nedovoljnog dohotka, podrazumijeva i nedostatnu, odnosno ograničenu imovinu te neadekvatan pristup uslugama. Uskraćenost mogućnosti proizlazi iz pristupa sposobnosti (eng. „capability approach”), kojeg je prvobitno razvio ekonomist i filozof Amartya Sen. Središnja tvrdnja pristupa je, prema Senu (1999, 75), da prilikom analize siromaštva naš fokus treba biti na tome što ljudi mogu učiniti i biti, a ne samo na onome što imaju ili kako se osjećaju. Shodno tome je evidentno da definiranje siromaštva kao uskraćenosti mogućnosti nadilazi materijalni nedostatak i uključuje ljudske sposobnosti, kao što su vještine te fizičke sposobnosti. Siromaštvo kao višedimenzionalna deprivacija daje još širi višedimenzionalni pogled na uskraćenost, s materijalnim nedostatkom kao samo jednom od nekoliko međusobno osnažujućih dimenzija.

Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj (2011, 10) također je usvojila višedimenzionalno objašnjenje siromaštva, prema kojem ono: „obuhvaća različite dimenzije uskraćenosti koje se odnose na ljudske sposobnosti uključujući potrošnju i sigurnost hrane, zdravlje, obrazovanje, pravo glasa, sigurnost, dostojanstvo i pristojan rad.” Ipak, OECD ističe kako bi definicije siromaštva trebale biti specifične ovisno o kontekstu u kojem se koriste te da bi svaka trebala obuhvatiti i identificirati deprivacije s kojima se susreće promatrana skupina ljudi. Isto tako, prilikom definiranja pojma siromaštva nužno je obuhvatiti uzročne veze između temeljnih dimenzija siromaštva te definirati tko su siromašni zapravo. Dimenzije i mjere siromaštva mogu biti nekonzistentne, što otežava identifikaciju siromašnih. Ipak, pojam „siromašni” se najčešće odnosi na ljude koji žive ispod granice siromaštva.

U praksi postoji čitav niz teorija koje nastoje definirati i objasniti siromaštvo. One se razlikuju ovisno o vremenu tijekom kojeg su se razvile jer su se kroz povijest mijenjali

stavovi i pogled na siromašne. Danas još uvijek ne postoji univerzalna teorija koja bi se mogla smatrati najboljom, međutim tri najpoznatije teorije siromaštva u suvremeno doba jesu:

- teorija deprivacijskog kruga,
- teorija kulture siromaštva i
- teorija situacijske prisile (Družić Ljubotina i Kletečki Radović 2011, 8).

Teorija deprivacijskog kruga promatra siromaštvo kao sustav pozitivne povratne sprege, odnosno sustav u kojem svaki dio jača drugi i tako uspješno održava sustav u cjelini. Ova teorija se često naziva i teorija „začaranog kruga siromaštva” jer tvrdi da kombinacija različitih okolnosti u kojima se siromašni nalaze utječe na to da oni ostaju siromašni. Na taj se način siromaštvo, zajedno sa svojim negativnim posljedicama, prenosi s generacije na generaciju. Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011, 9) također ističu kako je prema Waxmanu (1983.), ključni element siromaštva stigma od strane ostalih članova društva, koja posljedično dovodi do ograničavajućih prilika za siromašne. Kao začetnik ove teorije često se navodi Seebom Rowntree, koji je već 1901. počeo objašnjavati transgeneracijsko prenošenje siromaštva. Ipak, ovakav je način objašnjavanja siromaštva često kritiziran i smatran neadekvatnim jer ne daje konkretan odgovor na pitanje „kako nastaje siromaštvo?” već je više usmjeren na pitanje „kako se održava već postojeće siromaštvo?”.

Američki antropolog, Oscar Lewis, razvio je teoriju kulture siromaštva 1959. godine na temelju svog terenskog rada. Ova teorija se također često naziva „subkultura siromaštva” ili „kulturno siromaštvo”, a temelji se na razlikama u stilu života siromašnih od ostalih članova društva. Zagovornici ove teorije smatraju da siromašni u različitim društvima dijele neke zajedničke karakteristike. Na razini pojedinca, to su uglavnom snažan osjećaj marginalnosti, bespomoćnosti te ovisnosti (Sanchez-Martinez i Miguel 2014, 20). Navedeni osjećaji utječu na moral, vrijednosti, ali i ponašanje, kojeg dominantno kulturno okruženje vidi kao loše i neprihvatljivo. Družić Ljubotina i Kletečki Radović (2011, 9) iznose da se takvo „loše” ponašanje prenosi se međugeneracijski kroz socijalizaciju. Na taj se način kultura siromaštva zapravo kontinuirano uči.

Teorija situacijske prisile ponašanje siromašnih vidi kao reakciju na „situacijska ograničenja”. Drugim riječima, siromašni su prema ovoj teoriji ograničeni svojom situacijom, niskim primanjima te nezaposlenošću. Upravo su ta ograničenja zapravo glavni

razlog njihova ponašanja koje se razlikuje od ostatka društva, a ne kultura siromaštva. Glavni argument teorije situacijske prisile sugerira da bi siromašni spremno promijenili svoje ponašanje ukoliko bi se eliminirala situacijska prisila. Najznačajniji predstavnik ove teorije je Elliot Liebow, čiji su rezultati provedenih istraživanja, snažno podupirali teoriju situacijske prisile. Ipak, jedan od glavnih nedostataka ove teorije se svakako odnosi na vrlo jednostavno tumačenje ljudskog ponašanja (Družić Ljubotina i Kletečki Radović 2011, 9). Evidentno je da se neka ponašanja vrlo lako mijenjaju ukoliko dođe do promjene okolnosti, međutim postavlja se pitanje je li uistinu dovoljno samo promijeniti okolnosti kako bismo u potpunosti iskorijenili obrasce ponašanja siromašnih?

2.2. Apsolutno i relativno siromaštvo

Siromaštvo je višedimenzionalan pojam, stoga je teško napraviti sveobuhvatan pregled siromaštva i njegove distribucije. Parametri za mjerenje siromaštva su također dosta različiti te ponekad ne daju istraživačima realan prikaz stanja u promatranoj državi. Taj je problem naročito istaknut prilikom uspoređivanja siromaštva među zemljama jer je evidentno da ono što se smatra siromaštvom u jednoj državi ne predstavlja siromaštvo u drugoj. Shodno tome se, dakle, postavlja pitanje koja su to mjerila za siromaštvo primjenjiva na sva društva? Kao odgovor na to pitanje razvila su se dva ključna pristupa promatranju siromaštva s dohodovnog aspekta – apsolutno siromaštvo i relativno siromaštvo.

Apsolutno siromaštvo, koje se također često naziva i „siromaštvo na rubu opstanka”, polazi od pretpostavke da postoje minimalne ljudske potrebe (ishrana, odijevanje, stanovanje itd.), koje je moguće utvrditi za sve ljude i u svim društvima, a koje su nužne za održanje zdravlja i fizičke sposobnosti (Vlada Republike Hrvatske 2002, 7). Drugim riječima, apsolutno siromaštvo predstavlja situaciju u kojoj osnovne potrebe pojedinca nisu pokriveno. Bejaković (2005, 133) ističe kako su osnovne životne potrebe pojedinca usko povezane s njegovim raspoloživim dohotkom te da se on nalazi u apsolutnom siromaštvu ukoliko mu je raspoloživ dohodak ispod određenog iznosa. Iznos raspoloživog dohotka koji se koristi za definiranje apsolutnog siromaštva naziva se apsolutna granica siromaštva.

Apsolutna granica siromaštva se temelji na precizno utvrđenoj potrošačkoj košarici prehrambenih proizvoda za koju se smatra da je dovoljna za podmirenje minimalnih životnih potreba, te koja je uvećana za ostale troškove poput stanovanja i odjeće (Bejaković 2005, 134). Ona se uvelike razlikuje među državama s obzirom na sadržaj košarice, ali i cijena prehrambenih proizvoda u tim državama. Trenutnu globalnu apsolutnu granicu siromaštva definira Svjetska banka (2022), prema kojoj ona predstavlja prihode ispod 2,15 USD po osobi dnevno. Globalna apsolutna granica siromaštva je fiksna jer se ne prilagođava rastu dohotka, međutim povremeno se ažurira kako bi odražavala promjene u cijenama diljem svijeta, odnosno kako bi se prilagodila inflaciji. Ipak, mnogi istraživači ističu kako je čak i apsolutno siromaštvo relativno u vremenu i prostoru budući da je ono što je potrebno za fiziološku sposobnost djelovanja unutar društva određena zahtjevima tog društva. Evidentno je dakle, da se siromaštvo ne može opisati samo jednom i to u apsolutnom smislu.

Kritiziranje apsolutnog siromaštva kulminiralo je 70 – ih godina prošlog stoljeća, kada je došlo do promjene shvaćanja siromaštva, kako u akademskoj, tako i u javnoj sferi. Naime, siromaštvo se počelo konceptualizirati kao relativno, odnosno počelo se promatrati kao nedostatak resursa za održavanje prihvatljivog načina života s obzirom na društvo u kojem se proučava (INE 2007, 2). Vlada Republike Hrvatske (2002, 8) iznosi kako se relativno siromaštvo određuje u odnosu na standard života koji je prihvatljiv sukladno trenutnim konvencijama, s tim da su te konvencije podložne promjenama.

Najpoznatije objašnjenje relativnog siromaštva iznio je Townsend (1979, 31): „Pojedinci, obitelji i skupine stanovništva nalaze se u siromaštvu kada im nedostaju sredstva za vrstu prehrane, sudjelovanje u aktivnostima te životne uvjete i pogodnosti koje su uobičajene ili odobrene u društvima kojima pripadaju.” Townsend siromaštvo ne definira samo iz perspektive prihoda, već je evidentno da na njega gleda s perspektive sudjelovanja u aktivnostima koje utječu na to da se pojedinci osjećaju dijelom društva. Naglasak se kod relativnog siromaštva stavlja na opće blagostanje u nekoj zajednici i na činjenicu da su određene osobe siromašne tek kada ih se usporedi s drugim članovima zajednice. Zbog toga se relativno siromaštvo može definirati kao mjera specifična za kontekst, odnosno kao minimalni iznos prihoda koji je osobi potreban da bi uživala u onome što se smatra prosječnim životnim standardom u promatranoj zemlji. Shodno tome Bejaković (2005, 134) definira i relativnu granicu siromaštva koja utvrđuje siromaštvo u odnosu na nacionalni životni standard jer se, bez obzira na apsolutne potrebe, ljudi mogu smatrati siromašnima.

Relativna granica siromaštva najčešće se odnosi na određeni postotak prosječnoga dohotka u nekom društvu te se sve osobe čija su financijska sredstva ispod te granice smatraju relativno siromašnima (Vlada Republike Hrvatske 2002, 9).

Prosječni životni standard se uglavnom mjeri korištenjem prosječnog dohotka, stoga je relativno siromaštvo zapravo posljedica raspodjele dohotka unutar neke države. Shodno tome, apsolutno i relativno siromaštvo mogu se promatrati i kao „siromaštvo na rubu opstanka”, odnosno „siromaštvo uslijed nejednakosti”.

2.3. Socijalna isključenost

Otkako je pojam prvi put upotrijebljen u Francuskoj 1970-ih (Evans, Paugham i Preliš 1995, 2), socijalna isključenost je, uz siromaštvo i nejednakost, postala jedan od najvažnijih pojmova u raspravama o socijalnoj politici u Europi. Iako ne postoji univerzalno prihvaćena definicija ili mjerilo za socijalnu isključenost, nedostatak sudjelovanja u društvu nalazi se u središtu gotovo svih definicija koje su iznijeli znanstvenici, vladina tijela, nevladine organizacije i drugi. Općenito, United Nations Department of Economic and Social Affairs (2016, 18) socijalnu isključenost opisuje kao stanje u kojem pojedinci nisu u mogućnosti u potpunosti sudjelovati u gospodarskom, kulturnom, društvenom te političkom životu, kao i proces koji vodi do takvog stanja i koji ga održava. Koncept socijalne isključenosti na početku se koristio kao sinonim za koncept siromaštva, međutim ti se koncepti ipak značajno razlikuju. Siromaštvo uglavnom predstavlja ishod, dok je socijalna isključenost i ishod i proces. Isto tako, socijalno isključene skupine nisu uvijek u ekonomski nepovoljnom položaju. Ljudi su često isključeni zbog invaliditeta ili zbog svoje seksualne orijentacije, ali ipak ne žive nužno u siromaštvu. Iz toga zapravo možemo zaključiti kako se siromaštvo najčešće definira u monetarnim terminima, dok socijalna isključenost ima više holistički pogled na ljudski razvoj te ima višedimenzionalan karakter.

Šućur (2001, 16) ističe kako pojedine zemlje Europske unije koriste termin isključenosti u užem ili širem značenju. U prvom smislu isključenost je šira od pojma siromaštva te ga

obuhvaća, dok se u drugom smislu ona odnosi samo na krajnje, ekstremne vidove siromaštva. Shodno tome se često ističu dvije prednosti koncepta isključenosti pred konceptom siromaštva: obuhvatnost i dinamički karakter. Važno je naglasiti da su društveno isključenim osobama često uskraćene mogućnosti koje drugima stoje na raspolaganju da vlastitim trudom povećaju svoje prihode i pobjegnu iz siromaštva. Dakle, iako gospodarstvo može rasti i opće razine prihoda mogu porasti, isključeni ljudi će iz toga vjerojatno biti izostavljeni i činiti sve veći udio onih koji ostaju u siromaštvu. Politike smanjenja siromaštva takve osobe često ne dosegnu osim ako nisu posebno osmišljene za to.

3. Problem siromaštva u Republici Hrvatskoj

Problem siromaštva u Republici Hrvatskoj sve je donedavno bio zapostavljen i neistražen. Nedostatak istraživanja o siromaštvu i nejednakosti je snažno utjecao na znanje o opsegu siromaštva u Hrvatskoj jer se većina podataka temeljila na procjenama. Shodno tome je i borba protiv siromaštva bila znatno otežana. Šućur (2005, 39) iznosi da je Hrvatska zapravo tek krajem 20. stoljeća, na metodološki korektan način, započela pristupati problemu siromaštva. Iz tog razloga u Hrvatskoj postoji određeno nesuglasje vezano uz rasprostranjenost siromaštva, koje je uglavnom proizašlo iz korištenja različitih linija siromaštva ili ekvivalentnih ljestvica za mjerenje broja siromašnih. Uz to se može povezati i činjenica da su se relevantni pokazatelji siromaštva počeli koristiti od 1998. godine, kada je Državni zavod za statistiku, u suradnji sa Svjetskom bankom, proveo prvo reprezentativno istraživanje siromaštva u Hrvatskoj (Šućur 2000, 221). Najvažnija značajka tog istraživanja bila je točnost, ali i usklađenost s Eurostatovom metodologijom za mjerenje siromaštva. Ipak, važno je naglasiti kako uzorak nije bio u potpunosti reprezentativan jer nije obuhvaćao stanovništvo dvaju prethodno okupiranih područja.

Nedostatak istraživanja na temu siromaštva prije 1998. godine može se povezati sa socijalizmom te okupacijom. Socijalizam siromaštvo nije promatrao kao ozbiljan i važan društveni problem jer je promicao ideologiju radikalnog egalitarizma² (Šućur 2005, 39). Hrvatska je tijekom tog razdoblja također imala relativno niske stope nezaposlenosti. iako je važno istaknuti kako su, bez obzira na to, stope prikrivene nezaposlenost bile visoke.

Kako bismo mogli uspoređivati siromaštvo tijekom određenog razdoblja, evidentno je da je nužno osigurati reprezentativnost uzorka, korištenje istih linija siromaštva, ekvivalentnih ljestvica te upitnika za prikupljanje podataka (Šućur 2005, 39). Te je uvjete Hrvatska, nakon prvog reprezentativnog istraživanja 1998. godine, uspješno zadovoljila za razdoblje od 2001. godine do 2003. godine. Državni zavod za statistiku je tada također počeo koristiti dohodak za izračun siromaštva s ciljem postizanja međunarodne usporedivosti podataka. Ta je odluka isto tako utjecala i na promjenu linije siromaštva koja se koristila za izračun. Umjesto dotad

² Radikalni egalitarizam stavlja naglasak na jednakost u alokaciji dohotka bez obzira na distribuciju položaja te uspješnost u obavljanju funkcija dodijeljenih dotičnim položajima.

korištene apsolutne linije siromaštva, počela se koristiti relativna linija siromaštva čime su se podaci mogli usporediti s zemljama Europske unije.

3.1. Analiza pokazatelja siromaštva u Republici Hrvatskoj i odabranim zemljama članicama Europske unije

Izračun pokazatelja siromaštva za Republiku Hrvatsku temelji se na rezultatima Ankete o dohotku stanovništva (ADS) koju provodi Državni zavod za statistiku. Anketa o dohotku stanovništva predstavlja redovito godišnje istraživanje kojim se prikupljaju podaci o dohotku, uvjetima stanovanja i životnom standardu stanovništva (DZS 2022). Počela se provoditi 2010. godine te je usklađena s zahtjevima Europske unije, ali i s metodologijom Eurostata. Metodologija Eurostata propisana je za statistička istraživanja dohotka i životnih uvjeta na razini Europske unije kako bi se osigurala usporedivost podataka te praćenje statistike dohotka, siromaštva i socijalne uključenosti (DZS 2021, 7). Uzorak istraživanja čini 12 tisuća kućanstava koja su odabrana metodom slučajnog odabira, a rezultati se objavljuju kao zbirni podaci za ukupnu populaciju Republike Hrvatske. Podaci dobiveni ovim istraživanjem omogućuju praćenje politika te donošenje odluka i mjera za smanjenje siromaštva. U nastavku će se analizirati ključni pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj te odabranim zemljama članicama Europske unije za razdoblje od 2011. godine do 2021. godine.

3.1.1. Prag rizika od siromaštva

Prag rizika od siromaštva predstavlja iznos dohotka koji služi kao granica za utvrđivanje dohodovnog siromaštva. Ta granica podrazumijeva 60% srednje vrijednosti ekvivalentnog raspoloživog dohotka svih kućanstava. Određuje se tako da se prvo izračuna ekvivalentan

dohodak po članu za sva kućanstva u Republici Hrvatskoj. Nakon toga se utvrđuje srednja vrijednost distribucije dohotka te 60% od izračunane srednje vrijednosti predstavlja prag rizika od siromaštva (DZS 2021, 17). Važno je istaknuti kako osobe čiji se dohodak nalazi ispod granice dohodovnog siromaštva ne žive nužno u oskudici, već su samo u većem riziku od siromaštva od ostalih koji se nalaze iznad spomenute granice. Državni zavod za statistiku izračunava prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo, odnosno za osobu koja živi sama te za višečlano kućanstvo, odnosno kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina. Tablica 2. prikazuje kretanje praga rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj, a odnosi se na razdoblje od 2011. godine do 2021. godine.

Tablica 2. Prag rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2021. godine, u kunama

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Jednočlano kućanstvo	24 240	24 122	22 916	23 760	24 979	26 156	28 070	29 820	35 520	35 124	36 461
Višečlano kućanstvo	36 360	50 656	48 124	49 896	52 456	54 928	58 946	62 622	68 292	73 761	76 568

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Promatrajući Tablicu 2. možemo zaključiti kako je prag rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo, uz manje oscilacije, relativno stabilno rastao u razdoblju od 2011. godine do 2018. godine. 2019. godine prag rizika od siromaštva za jednočlanu obitelj naglo se povećao za 5.700 kuna, odnosno 19% u odnosu na prethodnu 2018. godinu te je iznosio 35.520 kuna. Nakon spomenutog povećanja, u razdoblju od 2019. godine do 2021. godine, nije došlo do većih oscilacija iako se tada Republika Hrvatska suočila s pandemijom koronavirusa. Prag rizika od siromaštva za višečlano kućanstvo, odnosno za kućanstvo s dvije odrasle osobe i dvoje djece mlađe od 14 godina značajnije je rastao tijekom promatranog razdoblja. Shodno tome, može se uočiti kako se on 2012. godine, u odnosu na prethodnu 2011. godinu, povećao za čak 14.296 kuna, nakon čega se smanjio te započeo kontinuirano rasti većim stopama od praga rizika od siromaštva za jednočlano kućanstvo. Tako je on 2021. godine iznosio 76.568 kuna, što predstavlja povećanje od čak 211% ukoliko ga usporedimo s 2011. godinom.

3.1.2. Stopa rizika od siromaštva

Stopa rizika od siromaštva odnosi se na postotak osoba čiji se ekvivalentan raspoloživi dohodak nalazi ispod praga rizika od siromaštva (DZS 2021, 11). Predstavlja ključan pokazatelj siromaštva, a njezino kretanje za Republiku Hrvatsku te odabrane zemlje članice Europske unije prikazano je u Tablici 3.

Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku te odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine, u postocima

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Austrija	14,5	14,4	14,4	14,1	13,9	14,1	14,4	14,3	13,3	16,7	17,7
Bugarska	22,2	21,2	21,0	21,8	22,0	22,9	23,4	22,0	22,6	23,9	22,1
Češka	9,8	9,6	8,6	9,7	9,7	9,7	9,1	9,6	10,1	9,5	8,6
Hrvatska	20,9	20,4	19,5	19,4	20,0	19,5	20,0	19,3	18,3	18,3	19,2
Slovenija	13,6	13,5	14,5	14,5	14,3	13,9	13,3	13,3	12,0	12,4	11,7

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Eurostata

Ukoliko promatramo kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku u Tablici 3., možemo zaključiti kako se ona, uz manje oscilacije, uglavnom smanjivala. Najviša vrijednost bila je zabilježena 2011. godine, odnosno na početku promatranog razdoblja kada je stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku iznosila 20,9%. S druge strane, najniže vrijednosti bile su zabilježene 2019. godine te 2020. godine i iznosile su 18,3%. U posljednjoj promatranoj godini, evidentno je njeno povećanje te je stopa rizika od siromaštva tada iznosila 19,2%. To znači da je 2021. godine, 19,2% stanovništva Republike Hrvatske imalo ekvivalentan raspoloživ dohodak ispod granice rizika od siromaštva, odnosno ispod 36.461 kuna ili 76.568 kuna osvrnemo li se na Tablicu 2. Niže stope rizika od siromaštva ostvarivale su sve ostale promatrane države Europske unije osim Bugarske, čija se stopa rizika od siromaštva uglavnom kretala između 21% i 23%. Iz navedenog se može naslutiti kako se Republika Hrvatska može ubrojiti u države članice Europske unije čija je stopa rizika od siromaštva relativno veća od ostalih članica. Ipak, važno je istaknuti kako se za razliku od Bugarske, ona u Republici Hrvatskoj ipak uglavnom smanjuje. Država koja je u

promatranom razdoblju ostvarivala najmanje stope rizika od siromaštva bila je Češka, u kojoj je ona 2021. godine iznosila 8,6%, a uglavnom se kretala oko 9% uz naznake smanjivanja nakon 2019. godine. Austrijska stopa rizika od siromaštva uglavnom kretala oko 14% u periodu od 2011. godine do 2018. godine. Najnižu vrijednost stope Austrija je ostvarila 2019. godine, kada je ona iznosila 13,3% dok je najviša vrijednost zabilježena 2021. godine te je iznosila 17,7%. Hrvatskoj susjedna Slovenija, druga je po redu od promatranih država s najnižom stopom rizika od siromaštva. Njezina se stopa nakon 2015. godine počela kontinuirano smanjivati te je 2021. godine iznosila samo 11,7% što je za 7,5% manje od stope koju je 2021. godine ostvarila Republika Hrvatska.

Prema Državnom zavodu za statistiku (2021, 11), stopa rizika od siromaštva, osim po kriteriju ukupnog stanovništva, može se promatrati i prema spolu, dobi, statusu u aktivnosti, stupnju obrazovanja, intenzitetu rada kućanstva te brojnim drugima. Shodno tome, u Tablici 4. prikazano je kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku s obzirom na spol.

Tablica 4. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prema spolu, od 2011. do 2021. godine, u postocima

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Muški	19,7	19,4	18,8	18,7	19,3	18,6	18,9	18,1	17,2	17,0	17,2
Ženski	22,1	21,3	20,3	20,1	20,6	20,4	20,9	20,4	19,3	19,6	21,1

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Iz Tablice 4. moguće je očitati kako je stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj tijekom promatranog perioda bila kontinuirano veća za žene nego za muškarce. Najveća vrijednost stope rizika od siromaštva za žene bila je zabilježena 2011. godine, kada je ona iznosila 22,1% dok je najmanja zabilježena vrijednost u promatranom periodu ostvarena 2019. godine te je iznosila 19,3%. Ono što je važno naglasiti jest kako je najmanja zabilježena vrijednost stope za žene (19,3%) vrlo blizu iznosu najveće zabilježene stope rizika od siromaštva za muškarce (19,7%). Ova se informacija može povezati s još uvijek vrlo aktualnom spolnom neravnopravnošću u Republici Hrvatskoj te Europskoj uniji općenito. Europski institut za ravnopravnost spolova (2017, 1) ističe kako žene u Europskoj uniji još uvijek primaju znatno manju plaću od muškaraca te su zaposlene na nesigurnijim poslovima i češće uzimaju stanke u karijeri zbog brige i odgovornosti za njegu drugih osoba.

Spomenute nejednakosti koje su prisutne kroz cijeli radni vijek žena s vremenom uzrokuju jazove u prihodima, ekonomsku ovisnost i veći rizik od siromaštva, što najviše dolazi do izražaja u starijoj dobi. Stopa rizika od siromaštva se uz manje oscilacije kontinuirano smanjivala za muškarce na području Republike Hrvatske te je 2021. godine iznosila 17,2% predstavljajući ujedno i najnižu zabilježenu vrijednost stope u promatranom razdoblju. Uz analiziranje kretanja stope rizika od siromaštva prema spolu, svakako je važno pratiti ju i s obzirom na dob populacije. U Tablici 5 prikazani su podaci o njezinom kretanju prema dobi za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2011. godine do 2021. godine.

Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj prema dobi, od 2011. do 2021. godine, u postocima

Dobne skupine	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
0 – 17 godina	21,5	22,3	21,8	21,1	20,9	20,4	21,4	19,7	17,1	16,8	17,1
18 – 24 godine	21,8	20,7	21,2	21,1	18,4	19,9	17,8	16,7	14,3	12,5	15,0
25 – 54 godine	17,8	17,1	16,9	17,0	16,8	15,8	15,6	14,3	12,9	12,6	13,1
55 – 64 godine	20,6	19,3	18,7	18,7	20,8	19,9	20,0	21,9	20,3	20,9	21,7
65 ili više godina	27,3	26,5	23,4	23,1	26,3	26,5	28,6	28,1	30,1	31,0	32,4

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Promatrajući Tablicu 5 evidentno je kako je dobna skupina s najvećom stopom rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj ona koja podrazumijeva osobe od 65 ili više godina. Stopa rizika od siromaštva za navedenu dobnu skupinu se kontinuirano povećavala tijekom promatranog razdoblja te je najveća bila posljednje promatrane godine kada je iznosila čak 32,4%. Velik rizik ove dobne skupine naročito je istaknut kod ženskog stanovništva zbog ranije spomenute spolne neravnopravnosti te predstavlja velik problem s kojim se Republika Hrvatska suočava. Europski institut za ravnopravnost spolova (2017, 1) navodi kako se razlike među spolovima po pitanju siromaštva počinju povećavati u starijoj dobi te su

najveće među osobama koje imaju 75 godina i više. Isto tako, nužno je istaknuti kako žene napuštaju tržište rada u ranijoj dobi nego muškarci što potvrđuje i činjenica da stopa neaktivnosti za žene iznad 55 godina iznosi 52 %, dok za muškarce u toj dobnoj skupini iznosi 36 % (Europski institut za ravnopravnost spolova 2017, 2). To možemo povezati i s relativno visokim vrijednostima stope rizika od siromaštva za osobe između 55. i 64. godine života pa je tako ona 2021. godine iznosila 21,7%. Dobna skupina koja u Republici Hrvatskoj ima najmanji rizik od siromaštva i čija se stopa rizika od siromaštva kontinuirano smanjuje podrazumijeva osobe između 25. te 54. godine života. 2021. godine vrijednost stope za tu dobnu skupinu iznosila je samo 13,1%. Dobne skupine koje također ostvaruju relativno niske vrijednosti stope su predstavljene osobama do 17 godina te osobama između 18. i 24. godine života iako je evidentno da velik broj tih osoba pripada radno neaktivnom stanovništvu. Stoga je važno analizirati i kretanje stope rizika od siromaštva prema najčešćem statusu aktivnosti, koja se izračunava samo za osobe u dobi od 18 ili više godina. Najčešći status aktivnosti osobe podrazumijeva onaj status aktivnosti u kojem je osoba provela najmanje sedam mjeseci u promatranom razdoblju. Tablica 6. prikazuje kretanje stope rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2011. godine do 2021. godine.

Tablica 6. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti u Republici Hrvatskoj, od 2011. do 2021. godine, u postocima

Status aktivnosti	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Rade	6,5	6,1	6,2	5,7	5,9	5,5	5,8	5,2	5,1	5,1	4,9
Zaposlenici	5,3	4,9	4,8	4,7	4,9	4,8	4,8	4,6	4,2	4,1	4,0
Samozaposlenici	17,6	17,0	15,7	14,9	15,3	12,0	15,6	11,9	12,6	13,8	13,0
Ne rade	29,5	29,1	27,6	28,1	29,6	29,9	30,5	30,3	30,0	30,5	32,5
Nezaposleni	42,5	42,9	43,2	43,2	42,8	43,5	45,6	47,6	45,3	45,3	46,6
Umirovljenici	22,2	21,8	18,4	18,9	22,1	22,9	24,5	24,6	26,1	27,5	29,7
Ostali neaktivni	33,0	31,9	30,8	31,0	32,4	32,3	30,5	29,6	29,1	28,5	30,4

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Promatrajući Tablicu 6 možemo uočiti kako je stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti tijekom cijelog referentnog razdoblja bila najviša za nezaposlene osobe te je 2021. godine iznosila 46,6%. Vrijednosti stope su se općenito kontinuirano povećavale za sve stavke koje pripadaju kategoriji „Ne rade”, koja je 2021. godine iznosila 32,5%, što predstavlja povećanje od 3% u odnosu na 2011. godinu. Također je evidentno da su umirovljenici u manjem riziku od siromaštva prema statusu u aktivnosti od ostalih neaktivnih u Republici Hrvatskoj. Nadalje, stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti bila je najmanja za zaposlenike te se kontinuirano smanjivala tijekom promatranog razdoblja. 2021. godine iznosila 4,0%. Vrijednosti stope bile su nešto više za samozaposlene osobe, međutim one su se također kontinuirano smanjivale pa je tako 2021. godine stopa rizika od siromaštva za samozaposlene osobe iznosila 13%.

3.1.3. Relativni jaz rizika od siromaštva

Relativni jaz rizika od siromaštva najjednostavnije se može definirati kao razlika između praga rizika od siromaštva te medijana ekvivalentnog dohotka onih osoba koje ne nalaze ispod praga rizika od siromaštva. Za razliku od stope rizika od siromaštva koja daje informaciju o broju ljudi u riziku od siromaštva, relativni jaz rizika od siromaštva predstavlja dubinu, odnosno intenzitet siromaštva. Kretanje spomenutog pokazatelja za Republiku Hrvatsku, ali i za odabrane zemlje članice Europske unije prikazano je u Tablici 7.

Tablica 7. Relativni jaz rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku te odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine, u postocima

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Austrija	19,1	20,1	21,3	20,1	20,5	19,8	22,4	21,7	23,9	22,7	22,2
Bugarska	29,4	31,4	30,9	33,2	30,3	30,4	30,5	26,9	27,5	28,3	25,2
Češka	17,2	19,1	16,6	18,0	19,2	19,5	16,6	15,0	14,1	14,8	16,7
Hrvatska	27,9	31,0	28,1	27,9	26,4	28,2	26,0	28,9	26,2	28,0	26,6
Slovenija	19,9	19,1	20,4	22,0	20,3	20,2	19,6	17,5	18,2	16,9	17,1

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku i Eurostata

Relativni jaz rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku mijenjao se tijekom vremena te su najniže vrijednosti ostvarene 2017. i 2019. godine. 2021. godine iznosio je 26,6% što je više od vrijednosti koje su te godine ostvarile sve promatrane zemlje članice Europske unije. Najniže vrijednosti jaza rizika od siromaštva za promatrano razdoblje ostvarila je Češka te je on 2021. godine iznosio 16,7%, što je čak 9,9% manje od Republike Hrvatske. Slovenija je također ostvarivala relativno niske vrijednosti stope dok je Bugarska prema vrijednostima najbližnja vrijednostima koje je za referentno razdoblje ostvarivala Republika Hrvatska. Relativni jaz rizika od siromaštva za Austriju je također oscilirao, a 2021. godine iznosio je 22,2%.

3.1.4. Ostali pokazatelji siromaštva

Prilikom analiziranja siromaštva u određenoj državi važno je promotriti kretanje nejednakosti distribucije dohotka s obzirom na činjenicu da je ono uglavnom usko povezano s kretanjem siromaštva. Tablica 8. prikazuje kretanje nejednakosti distribucije dohotka iskazanoj korištenjem kvartilnog (S80/S20) omjera u Republici Hrvatskoj te odabranim zemljama članicama Europske unije. Kvartilni omjer (S80/S20) odnosi se na odnos ukupnog ekvivalentnog dohotka kojeg ostvaruje 20% stanovništva s najvećim dohotkom i ukupnog

ekvivalentnog dohotka kojeg ostvaruje 20% stanovništva s najmanjim dohotkom (DZS 2021, 12).

Tablica 8. Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20) za Republiku Hrvatsku i odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Austrija	4,12	4,20	4,11	4,13	4,05	4,09	4,29	4,04	4,17	4,11	4,08
Bugarska	6,46	6,12	6,59	6,81	7,11	7,69	8,23	7,66	8,10	8,01	7,45
Češka	3,54	3,49	3,40	3,50	3,51	3,50	3,40	3,32	3,34	3,34	3,43
Hrvatska	5,58	5,36	5,34	5,12	5,16	5,00	5,03	5,00	4,76	4,61	4,78
Slovenija	3,46	3,44	3,60	3,70	3,60	3,56	3,42	3,38	3,39	3,32	3,24

Izvor: izrada autora prema podacima Eurostata

U 2021. godini, kvintilni omjer (S80/S20) za Republiku Hrvatsku iznosio je 4,78, što znači da je 20,0% stanovništva s najvišim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom ostvarivalo 4,78 puta veći dohodak od 20,0% stanovništva koje je ostvarivalo najniži ekvivalentni raspoloživi dohodak. On se tijekom promatranog razdoblja za Republiku Hrvatsku uglavnom smanjivao, a najviša vrijednost bila je zabilježena 2011. godine te je iznosila 5,58. Ipak, evidentno je kako je u usporedbi s ostalim zemljama članicama Europske unije samo Bugarska ostvarivala veće iznose kvintilnog omjera tijekom promatranog razdoblja. Kvintilni omjer (S80/S20) za Bugarsku iznosio je 7,45 2021. godine, a najviše vrijednosti zabilježene su 2017. godine kada je iznosio čak 8,23. To znači da je 2017. godine u Bugarskoj 20,0% stanovništva s najvišim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom ostvarivalo 8,23 puta veći dohodak od 20,0% stanovništva s najnižim ekvivalentnim raspoloživim dohotkom. Kvintilni omjer (S80/S20) za Austriju i Sloveniju uglavnom se kretao oko 3 dok se za Austriju kretao oko 4 s najvišom vrijednošću zabilježenom 2017. godine kada je iznosio 4,29.

Uz kvintilni omjer (S80/S20) kao važan pokazatelj javlja se i raspršenost oko praga rizika od siromaštva. Raspršenost oko praga rizika od siromaštva odnosi se na postotak osoba koje su u riziku od siromaštva u slučaju kada se prag rizika od siromaštva postavi na 40%, 50% i

70% medijana ekvivalentnog dohotka (DZS 2021, 12). Njegovo kretanje za Republiku Hrvatsku za razdoblje od 2011. godine do 2021. godine prikazano je u Tablici 9.

Tablica 9. Raspršenost oko praga rizika od siromaštva, Republika Hrvatska od 2011. do 2021. godine, u postocima

	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
40- postotni prag	8,9	8,9	8,2	8,2	7,9	8,6	8,1	8,3	7,2	7,3	7,6
50- postotni prag	14,1	13,9	13,5	13,4	13,5	13,4	13,4	13,6	12,2	12,5	12,7
70- postotni prag	27,7	27,1	26,1	27,0	26,9	26,6	27,4	26,2	25,6	25,3	26,4

Izvor: izrada autora prema podacima Državnog zavoda za statistiku

Tablica 9 pokazuje da ukoliko se prag rizika od siromaštva postavi na 40% medijana, 2021. godine prag rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku iznosi 7,6%. Isto tako, ako se taj prag postavi na 50% ili 70% medijana, stopa rizika od siromaštva iznositi će 12,7% ili 26,4% za 2021. godinu. Možemo uočiti kako je ona očekivano najveća ukoliko je prag postavljen na 70% medijana ekvivalentnog dohotka, a najmanja kada je on postavljen na 40%. Međutim, također je važno naglasiti kako se stopa rizika od siromaštva kontinuirano smanjuje bez obzira na to koji postotak medijana ekvivalentnog dohotka se promatra.

3.2. Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti

Europski pristup definiranju siromaštva i socijalne isključenosti temelji se na shvaćanju da siromaštvo i socijalna isključenost prvenstveno nisu rezultat individualnih ljudskih slabosti

ili neuspjeha, već strukturalnih problema u društvu. Poznato je da su siromaštvo i socijalna isključenost povezani sa situacijama u kojima se ljudi nalaze zbog utjecaja niza različitih čimbenika (ekonomskih, društvenih i kulturnih), koji međusobno djeluju i jačaju jedni druge. Iz tog razloga siromaštvo i socijalna isključenost nadilaze nepostojanje posla ili nedovoljan prihod, iako je svakako nužno istaknuti da ti čimbenici igraju značajnu ulogu u produljenju ili pogoršanju same situacije. Riječ je o dinamičnim procesima koji marginaliziraju i isključuju pojedince iz normalnog sudjelovanja u gospodarskom, društvenom i kulturnom životu te koji naglasak stavljaju na to da okolnosti u kojima se čovjek nalazi nisu statične već se mijenjaju tijekom vremena. Upravo zbog toga je bavljenje siromaštvom i socijalnom isključenosti primarno usmjereno na pronalaženje načina za njihovo reduciranje ili eliminiranje. Također, važno je naglasiti kako je nejednakost u raspodjeli dohotka i bogatstva jedan od temeljnih uzroka siromaštva te je zbog toga ključno siromaštvo promatrati usporedno s nejednakošću (Cini, Drvenkar i Marić, 2011). Dakle, politike usmjerene na borbu protiv siromaštva trebaju uzeti u obzir i nejednakost.

Šućur (2005, 47) ističe kako politika borbe protiv siromaštva podrazumijeva institucije, mjere i programe koji su usmjereni na iskorjenjivanje te ublažavanje posljedica života u siromaštvu. Njima se također nastoje stvoriti određene pretpostavke koje bi utjecale na eliminiranje ekstremnog te apsolutnog siromaštva. Kako bi se ti ciljevi ostvarili, države koriste brojne mjere koje podrazumijevaju oblikovanje strategija za prevenciju te borbu protiv siromaštva. Iako se spomenute mjere razlikuju od države do države zbog drukčijih pogleda na samo siromaštvo, općenito razlikujemo četiri temeljna pristupa u politici borbe protiv siromaštva. To su:

- ekonomski rast i povećanje mogućnosti zapošljavanja,
- investicije u razvoj ljudskog kapitala,
- progresivna porezna politika te
- socijalni transferi (Šućur 2005, 47).

Ekonomski rast i povećanje mogućnosti zapošljavanja nužni su u borbi protiv siromaštva. Ipak, nužno je istaknuti kako gospodarski rast ne mora uvijek značiti i smanjenje broja siromašnih. To potvrđuje činjenica da čak i države koje ostvaruju visoke stope rasta i zaposlenosti imaju rasprostranjeno siromaštvo te se to uglavnom povezuje s nejednakostima u samoj distribuciji. Evidentno je da je utjecaj ekonomskog rasta na redukciju siromaštva

posljedica brojnih čimbenika, među kojima treba izdvojiti dinamiku zapošljavanja, visinu plaća i mehanizme redistribucije.

Ulaganja u ljudski kapital siromašnih građana također čine vrlo važan dugoročni alat za prevenciju i suzbijanje siromaštva. Šućur (2005, 47) navodi kako su empirijska istraživanja dokazala da kvalitetno obrazovanje i zdravstvena skrb uvelike pomažu siromašnim osobama da žive kvalitetniji život. Obrazovanje povećava razinu produktivnosti te time ujedno ima i pozitivan utjecaj na razinu dohotka čime se smanjuje vjerojatnost da će osoba živjeti u siromaštvu.

Porezna politika određuje koliko će pojedinci ili pak skupine imati koristi od gospodarskog rasta. Iako porezni sustav ne predstavlja nužno glavni alat politike borbe protiv siromaštva, on svakako utječe na razinu siromaštva i nejednakosti. To potvrđuje i činjenica da progresivni porezni sustavi smanjuju nejednakost i siromaštvo. Isto tako, država u manjoj mjeri može, raznim poreznim olakšicama te izuzimanjem socijalnih transfera iz poreza, direktno utjecati na siromaštvo.

Kao jedan od važnijih alata kojim se nastoji ublažiti siromaštvo svakako se mogu istaknuti socijalni transferi. Socijalni transferi predstavljaju javne izdatke koji služe za financiranje programa socijalne politike, socijalne sigurnosti i socijalne zaštite (Babić 2008, 151). Šućur (2005, 48) ističe kako je za uspješnu borbu protiv siromaštva uz stabilan gospodarski rast nužno uspostaviti i socijalnu sigurnosnu mrežu kojoj je primarni cilj pružiti potporu i sigurnost osobama izloženima riziku. Socijalna sigurnosna mreža predstavljena je raznim dječjim i obiteljskim naknadama, programima socijalnog osiguranja te programima socijalne pomoći.

Politika namijenjena borbi protiv siromaštva u većini slučajeva, pa tako i u Republici Hrvatskoj, obuhvaća mjere i programe koje financira i provodi vlada ili država. Međutim, važno je istaknuti kako nacionalne i međunarodne strategije borbe protiv siromaštva sve više inzistiraju na tome da politika borbe protiv siromaštva treba biti više obuhvatna jer se promiče mišljenje da je siromaštvo multidimenzionalan pojam, odnosno fenomen. To podrazumijeva koordinirano sudjelovanje mnoštva različitih aktera poput institucija, središnje vlasti, lokalnih zajednica, organizacija civilnog društva pa čak i samih siromašnih osoba (Šućur 2005, 49). Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti jedan je od istaknutih ciljeva Europske unije i svih njezinih država članica pa tako i Republike Hrvatske. U nastavku će shodno tome biti izneseni programi i strategije s područja socijalne politike

kojima se nastoji utjecati na siromaštvo, kako u Republici Hrvatskoj, tako i na području cijele Europske unije.

3.2.1. Suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti na razini Europske unije

Siromaštvo u Europskoj uniji je stvaran problem koji se zbog svojih negativnih posljedica na ljude, održivi ekonomski, ali i društvo općenito razvoj nastoji iskorijeniti ili barem ublažiti. Europska unija je od svog osnutka pa do danas, suzbijanje siromaštva i socijalne isključenosti promatrala kao jedan od svojih posebnih ciljeva u području socijalne politike. Ona polazi od pretpostavke da europsko društvo treba biti uključivo i koherentno te da bi se svim građanima trebao osigurati jednak pristup mogućnostima i resursima. Iz tog razloga, proveden je čitav niz programa, ali i pilot projekata kojima se nastojalo utjecati na siromaštvo i socijalnu isključenost.

1997. godina bila je od iznimnog značaja jer je predstavljala svojevrsni preokret zbog uvođenja članka 13. u Ugovor o osnivanju Europske zajednice. Tim se činom Vijeću dodijelila ovlast da poduzme radnje povezane sa suzbijanjem diskriminacije bez obzira da li se ona odnosi na rasu, vjeru, dob, invaliditet ili spolnu orijentaciju. Kasnije je članak 13. bio izmijenjen Ugovorom iz Nice te se time ujedno omogućilo usvajanje poticajnih mjera. Na taj je način Europska unija doprinijela smanjenju socijalne isključenosti jer su brojne direktive koje su se posljedično razvile bile namijenjene upravo socijalnom uključivanju ranjivih (Barbarić 2020, 17).

Ugovor iz Amsterdama donesen 1999. godine također je kao jedan od glavnih ciljeva socijalne politike Europske unije isticao iskorjenjivanje socijalne isključenosti te je posljedično, 2000. godine osnovan i Odbor za socijalnu zaštitu. Iste je godine donesena i Lisabonska strategija, kojom je uspješno uspostavljen mehanizam zadužen za nadziranje i koordiniranje. Najvažnije stavke koje su bile uključene u mehanizam su se odnosile na

postavljanje ciljeva, određivanje smjernica za članice, donošenje akcijskih nacionalnih planova protiv siromaštva te određivanje pokazatelja i mjerila siromaštva.

2008. godine Komisija Europske unije je na temelju Preporuke o aktivnom uključivanju osoba isključenih s tržišta rada, ažuriranjem prethodne Preporuke Vijeća, istaknula kako: „države članice trebaju osmisliti i provesti integriranu, sveobuhvatnu strategiju za aktivno uključivanje osoba isključenih s tržišta rada kombiniranjem primjerene potpore dohotku, uključivih tržišta rada i pristupa kvalitetnim uslugama.” (Barbarić 2020, 17). Ovaj čin je predstavljao početak intenzivnijeg zalaganja Europske unije za borbu protiv siromaštva te njeno poticanje država članica da počnu donositi mjere i sudjelovati u projektima. Tako je već 2010. godine usvojena strategija Europa 2020. kojoj je glavni cilj bio smanjiti broj europskih građanina koji žive ispod nacionalnog praga siromaštva za 25 % te izbaviti više od 20 milijuna Europljana iz siromaštva. Iste je godine bila pokrenuta i Europska platforma protiv siromaštva i socijalne isključenosti kojom je predstavljen popis najznačajnijih inicijativa.

2012. godine, Europska komisija je predložila Paket mjera za zapošljavanje mladih, a potom i Garanciju za mlade 2013. godine čime je nastojala pozitivno utjecati na zapošljavanje mladih osoba. 2013. godine Komisija je uspješno usvojila još dvije inicijative kojima je nastojala utjecati na države članice i to kako bi one prednost dale socijalnim ulaganjima i time prekinule krug ugroženosti.

Nadalje, 2014. godine uspješno je usvojena Uredbu br. 223/2014 o Fondu europske pomoći za najpotrebitije u kombinaciji s mjerama za socijalno uključivanje, a 2016. godine donesena je Preporuka o uključivanju osoba koje su bile nezaposlene dulji vremenski period natrag na tržište rada. U travnju 2017. godine Komisija je uspostavila europski stup socijalnih prava u kojem su se kao jedno od tri ključna područja utvrdili i uključenost se socijalna zaštita. U sklopu toga su također predložene brojne inicijative kojima se nastojalo utjecati na minimalne dohotke, plaće te socijalnu dimenziju općenito. 2019. godine je zahvaljujući europskom stupu socijalnih prava pokrenut i niz zakonodavnih i političkih inicijativa te je iste godine usvojena Direktiva 2019/1158 koja se odnosi na ravnotežu između poslovnog i privatnog života roditelja i pružatelja skrbi (Danesi i Kennedy, 2022).

2020. godine Komisija je objavila Prijedlog direktive o primjerenim minimalnim plaćama kako bi se uspješno borilo i protiv siromaštva unatoč zaposlenju te je privremeni dogovor bio postignut u lipnju 2022. godine. Također je važno istaknuti kako se trenutni nacionalni

ciljevi za postizanje akcijskog plana Europskog stupa socijalnih prava do 2030. godine prvenstveno odnose na zapošljavanje, vještine i smanjenje siromaštva.

Cilj Europe 2020. da se više od 20 milijuna Europljana izbavi iz siromaštva nije bio ostvaren. Akcijski plan Europskog stupa socijalnih prava do 2030. godine stoga iznosi kako je trenutni cilj Europske unije smanjiti broj osoba izloženih riziku od siromaštva ili socijalne isključenosti za najmanje 15 milijuna, od kojih bi 5 milijuna trebala biti djeca. Europska unija također ističe kako će se kontinuiranim praćenjem i kontrolom socijalnih pokazatelja pratiti kretanja u državama članicama, ali i njihova uspješnost, čime će se Komisiji omogućiti praćenje napretka u provedbi načela stupa socijalnih prava. Europska unija je isto tako sudjelovala u izradi Programa održivog razvoja do 2030. godine u suradnji s Ujedinjenim narodima u kojem su bila utvrđena načela koja su isticala kako ni jedna osoba ne smije biti zapostavljena te kako se prednost daje upravo najzapostavljenijima. Programom je također predstavljeno i 17 novih ciljeva održivog razvoja te je on kao takav bio odobren u rujnu 2015. godine (Padurariu, 2022).

Europska unija iz svog Programa za zapošljavanje i socijalne inovacije (EaSI) također aktivno financira i djelovanje Europske mreže za borbu protiv siromaštva (EAPN). EAPN je najveća je europska mreža nacionalnih, regionalnih i lokalnih mreža koje su aktivne u borbi protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Sastoji se od 32 nacionalne mreže u koje spada i Hrvatska te 13 europskih organizacija. Hrvatska mreža protiv siromaštva (CAPN) osnovana je 2014. godine od strane 5 nevladinih organizacija: udruge Pragme, Centra za civilne inicijative, Hrvatskog Crvenog križa, Katoličke udruge „Kap dobrote” te Hrvatske mreže za beskućnike (EAPN, 2022).

3.2.2. Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine

Na razini Europske unije provodi se opsežan program za borbu protiv siromaštva, socijalne isključenosti te neravnopravnosti u raspodijeli dohotka. Odnosi se na sve zemlje članice, pa tako i na Republiku Hrvatsku. Ona kao članica nastoji ispuniti preuzete obveze te donijeti

strategije i planove za njihovo ostvarenje jer je evidentno da je problem siromaštva nužno regulirati na nacionalnoj, regionalnoj i lokalnoj razini.

Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine službeno je donesen u prosincu 2021. godine od strane Vlade Republike Hrvatske te odgovara na odredbe Ustava. U njegovoj je izradi sudjelovalo i Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji te socijalne politike. Predstavlja srednjoročni akt strateškog planiranja kojim se nastoji pobliže definirati provedba ciljeva Nacionalne razvojne strategije Republike Hrvatske do 2030. godine. Njome je predviđeno smanjenje broja osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti s početne vrijednosti iz 2019. godine koja je iznosila 23,30% na vrijednost manju od 15% do 2030. godine. Ciljane vrijednosti po godinama jesu:

- 2021: 22,3%,
- 2022: 21,7%,
- 2023: 20,8%,
- 2024: 20,0%,
- 2025: 19,3%,
- 2026: 18,5% te
- 2027: 17,8% (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 2021, 1).

2021. godine broj osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti iznosio je 20,9%, a 2022. godine 19,9% što upućuje na pozitivan pomak koji je čak i bolji od ciljanih vrijednosti za te dvije godine. Ipak, važno je naglasiti kako je riječ o vrlo kratkom i specifičnom razdoblju zbog posljedice pandemije koronavirusa te će se točan trend kretanja moći odrediti tek nakon nešto dužeg vremenskog perioda.

Uz navedeni pokazatelj planira se pratiti i kretanje stope rizika od siromaštva čija je početna vrijednost (2019. godine) iznosila 18,3%. Ciljanje vrijednosti stope rizika od siromaštva po godinama su:

- 2021: 17,6%,
- 2022: 17,2%,
- 2023: 16,8%,

- 2024: 16,4%,
- 2025: 16%,
- 2026: 15,5% te
- 2027: 15% (Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike 2021, 1).

Stopa rizika od siromaštva 2021. godine iznosila je 19,2% što je za 1,6% više od ciljane vrijednosti stope, a 2022. godine ona je iznosila 18% što je za 0,8% više od očekivane vrijednosti. Evidentno je kako se stopa rizika od siromaštva smanjuje iako je još uvijek viša od ciljane vrijednosti za spomenute godine što ukazuje na to da Republika Hrvatska i dalje mora nastaviti intenzivno raditi na mjerama njezina poboljšanja.

Nacionalni plan ima za cilj učinkovito smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti te poboljšanje životnog standarda onih u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti. Ovim dokumentom Republika Hrvatska nastoji svima omogućiti jednake mogućnosti te integrirati sve svoje građanine u društvo i društvene procese.

Svrha nacionalnog plana je osigurati sveobuhvatnu dijagnostiku stanja siromaštva, učinkovit način smanjenja siromaštva i socijalne isključenosti, suzbijanje segregacije u području socijalne zaštite te poboljšanje svakodnevnog života onih koji su u riziku od siromaštva, kao i onih koji već žive u teškim materijalnim uvjetima. Nacionalni je plan najviše usmjeren na skupine koje su osobito ranjive, konkretno njih čine: djeca, mladi, starije osobe i umirovljenici, beskućnici te nezaposleni.

U prosincu 2021. godine također je donesen i Akcijski plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2024. godine, koji služi za provedbu posebnih ciljeva definiranih Nacionalnim planom borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Njime se definiraju mjere koje jamče bolje životne uvjete socijalno osjetljivim skupinama stanovništva, a financiraju se iz Državnog proračuna te fondova Europske unije. Posebni ciljevi definirani ovim dokumentom su:

- Smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ranjivih skupina,
- Prevencija i smanjenje dječjeg siromaštva i socijalne isključenosti,
- Povećanje visine obiteljskih i najnižih mirovina i

- Unapređenje životnih prilika osoba u riziku od siromaštva i socijalne isključenosti.

Mjere za ostvarenje navedenih ciljeva usklađene su s aktima strateškog planiranja te obuhvaćaju isto vremensko razdoblje kako ne bi došlo do preklapanja mjera. S obzirom na navedene ciljeve, vidljivo je kako Vlada Republike Hrvatske nastoji poduzeti odgovarajuće aktivnosti kako bi svojim građanima osigurala što kvalitetnije životne uvjete. Ipak, zbog posljedica pandemije koja je uzrokovala smanjenje gospodarske aktivnosti i određenu nesigurnost radnih mjesta te zbog novonastale inflacije uzrokovane ratom u Ukrajini teško je prognozirati hoće li svi ciljevi moći biti uspješno ostvareni.

Zaključak

Ekonomska nejednakost izaziva rastuću zabrinutost u mnogim zemljama diljem svijeta. Odnosi se na nejednaku raspodjelu prihoda i bogatstva među pojedincima i skupinama te može imati ozbiljne posljedice za društveno i ekonomsko blagostanje. Smanjenje ekonomske nejednakosti zahtijeva višestruki pristup koji uključuje provedbu politika poput progresivnog oporezivanja, ciljanih socijalnih transfera i ulaganja u obrazovanje i osposobljavanje. Međutim, učinkovita rješenja također zahtijevaju sveobuhvatno razumijevanje temeljnih uzroka ekonomske nejednakosti, koji se mogu razlikovati u različitim zemljama i kontekstima. Iako ih nije moguće u potpunosti odrediti, kao glavni uzroci dohodovne nejednakosti se najčešće navode globalizacija i tehnološki napredak, porezni sustavi država te politike plaća. Kako bi se dohodovna nejednakost mogla uspoređivati između zemalja, koriste se cijeli niz metoda od kojih su najpoznatiji Ginijev koeficijent te brojni decilni omjeri. Visoke razine ekonomske nejednakosti dovode do društvenih napetosti, smanjenog gospodarskog rasta te posljedično i do siromaštva.

Siromaštvo je problem koji postoji od začetaka razvoja ljudi, no u današnje vrijeme predstavlja puno širi i višedimenzionalni koncept. Upravo iz tog razloga njegovo se shvaćanje tijekom godina značajno mijenjalo te su shodno tome bile razvijene brojne teorije o tome što siromaštvo zapravo je te što ga uzrokuje. Općenito siromaštvo podrazumijeva nedostatak pristupa resursima i mogućnostima potrebnim za vođenje pristojnog i ispunjenog života, kao što su to odgovarajući smještaj, zdravstvena skrb, obrazovanje i zapošljavanje. Uz siromaštvo se često javlja i pojam socijalne isključenosti koji primarno podrazumijeva marginalizaciju pojedinaca ili skupine iz potpunog sudjelovanja u društvu. Siromaštvo i socijalna isključenost predstavljaju složene probleme koji zahtijevaju sveobuhvatno razumijevanje temeljnih uzroka kako bi se mogla pronaći rješenja specifična za kontekst.

Siromaštvo u Republici Hrvatskoj je u povijesti bilo zanemareno i slabo istraženo pitanje, što je rezultiralo ograničenim saznanjima o razmjerima siromaštva u zemlji. Nedostatak istraživanja i netočni podaci otežali su učinkovito rješavanje problema te je tek usklađivanjem metodologije s ostatkom Europe omogućena usporedivost podataka.

Na temelju provedenih prethodnih istraživanja i vlastitog istraživanja provedenog putem rada na dokumentaciji i statističke analize dolazimo do zaključka da dohodovna nejednakost,

ali i pokazatelji siromaštva u Republici Hrvatskoj osciliraju. Iako se Ginijev koeficijent smanjio u odnosu na prvu promatranu godinu te je manji od cjelokupnog prosjeka Europske unije, Hrvatskoj najbližnje države ostvaruju značajno bolje rezultate. S aspekta dohodovne nejednakosti, kvintilni omjer (S80/S20) pokazao je kako je jedina država s lošijim rezultatima neravnomjerne distribucije dohotka Bugarska. Slična situacija mogla se primijetiti i prilikom analize pokazatelja siromaštva, koji su za Republiku Hrvatsku također oscilirali i u određenim se periodima čak malčice poboljšali, ali su ipak ostali znatno lošiji od većine država s kojima je izvršena usporedba. Ukoliko se osvrnemo na postavljene hipoteze, evidentno je da su potvrđene i H1 i H2. U Republici Hrvatskoj postoji veza između dohodovne nejednakosti i pokazatelja siromaštva. Smanjenje pokazatelja dohodovne nejednakosti pratilo je i smanjenje pokazatelja siromaštva tijekom promatranog razdoblja. Istraživanjem je također dokazano kako su u najvećem riziku od siromaštva u Republici Hrvatskoj žene, naročito one starije životne dobi, nezaposlene osobe te umirovljenici. Ipak pozitivno je saznanje da su se stope rizika od siromaštva za mlađu populaciju smanjile.

Europska unija je uložila značajne napore u borbi protiv siromaštva u svojim državama članicama. Donesene su i provedene različite politike, strategije i programi za rješavanje temeljnih uzroka siromaštva, ali i za poboljšanje života osoba već pogođenih siromaštvom. Socijalna i ekonomska politika Europske unije također je prilagođena borbi protiv siromaštva.

Vlada Republike Hrvatske službeno je donijela Nacionalni plan za borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine, u skladu s Ustavom. Iako su određene vrijednosti postavljene po godinama ostvarene, evidentno je kako će se tek nakon provedbe plana uistinu moći vidjeti do koje je mjere doprinio poboljšanju siromaštva u Republici Hrvatskoj.

Reference

- Atkinson, Anthony, Morelli, Salvatore. 2014. „Chartbook of economic inequality.“ *Working Papers*, ECINEQ 324. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2422269> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Babić, Zdenko. 2008. „Redistribucijski učinci socijalnih transfera u Republici Hrvatskoj.“ *Revija za socijalnu politiku*, 15(2), 151-170. <https://doi.org/10.3935/rsp.v15i2.766> (pristupljeno 10. svibnja 2023.)
- Baratz, S. Morton, William, G. Grigsby. 1972. „Thoughts on poverty and its elimination.“ *Journal of Social Policy*, 1(2): 119 - 134. DOI:10.1017/S0047279400002348 (pristupljeno 28. veljače 2023.)
- Barbarić, Đordana. 2020. *Siromaštvo. Mrlja na savjesti čovječanstva - Prikaz okvira i mogućnosti suzbijanja siromaštva u RH*. Split: Udruga MoSt.
- Bejaković, Predrag. 2005. „Siromaštvo.“ *Financijska teorija i praksa*, 29(1): 133-136. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5717> (pristupljeno 28. veljače 2023.)
- Blanchard, Olivier. 2005. *Makroekonomija [Macroeconomics]*. Zagreb: Mate.
- CEB. 2018. „An introduction to inequality in Europe Tackling inequalities in Europe: the role of social investment.“ Dostupno na: https://coebank.org/media/documents/CEB_Info_1-2_2020_Web_EN.pdf (pristupljeno 22. veljače 2023.)
- Chambers, Robert. 2006. „What is poverty? Who asks? Who answers?“ *Poverty in Focus* 6: 3-4.
- Chancel, Lucas, Piketty, Thomas, Saez, Emmanuel i Zucman, Gabriel. „World Inequality Report 2022.“ *Godišnje izvješće*. Cambridge: Harvard University Press, 2022. <https://doi.org/10.4159/9780674276598> (pristupljeno 12. veljače 2023.)
- Cini, Vladimir., Drvenkar, Nataša, Marić, Jelena. 2011. „Problem raspodjele dohotka i analiza siromaštva Republike Hrvatske.“ *Ekonomski vjesnik*, 24 (1): 121-136.
- Coleman, James. 1966. *Equality of Educational Opportunity*. Washington, DC: US Department of Health, Education, and Welfare.
- Danesi, Sara, Kennedy, Aoife. 2022. „Borba protiv siromaštva, socijalne isključenosti i diskriminacije.“ Informativni članci o Europskoj uniji. Kolovoz, 2022. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/60/borba-protiv-siromastva-socijalne-iskljucenosti-i-diskriminacije> (pristupljeno 10. svibnja 2023.)

- De Maio, Fernando. 2007. „Income inequality measures.” *Epidemiol Community Health* 61(10):849-52. doi: 10.1136/jech.2006.052969 (pristupljeno 21. veljače 2023.)
- Dorn, Florian, Fuest, Clemens, Potrafke, Niklas. 2018. „Globalization and Income Inequality Revisited.” Ifo Working Paper, br. 247. <https://data.europa.eu/doi/10.2765/5830> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
- Druckman, Angela, Jackson, Timothy. 2008. „Measuring resource inequalities: The concepts and methodology for an area-based Gini coefficient.” *Ecological Economics*, 65(2): 242-252. <https://doi.org/10.1016/j.ecolecon.2007.12.013> (pristupljeno 22. veljače 2023.)
- Družić Ljubotina, Olja, Kletečki Radović, Marijana. 2011. „Siromaštvo i socijalni rad: koliko je siromaštvo doista »tema« socijalnog rada?” *Ljetopis socijalnog rada* 18(1): 5-29. <https://hrcak.srce.hr/68694> (pristupljeno 1. ožujka 2023.)
- Državni zavod za statistiku. 2021. *Rezultati Ankete o dohotku stanovništva u 2020*. Zagreb: Državni zavod za statistiku. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/wt3lyxzw/si-1693-rezultati-ankete-o-dohotku-stanovnistva-u-2020.pdf> (pristupljeno 12. ožujka 2023.)
- Državni zavod za statistiku. 2022. „Započelo je provođenje Ankete o dohotku stanovništva.” Objavljeno: 21. ožujka 2022. Pristupljeno: 12. ožujka 2023. Dostupno na: <https://dzs.gov.hr/vijesti/>
- EAPN. 2022. „What Is EAPN?”. Srpanj 26, 2022. <https://www.eapn.eu/who-we-are/what-is-eapn/> (pristupljeno 11. svibnja 2023.)
- Economic Policy Institute. 2021. „Unions help reduce disparities and strengthen our democracy” [Fact sheet]. Dostupno na: <https://www.epi.org/publication/unions-help-reduce-disparities-and-strengthen-our-democracy/> (pristupljeno 20. veljače 2023.)
- Elliott, Larry. 2021. „Global inequality ‘as marked as it was at peak of western imperialism.” *The Guardian*. Dostupno na: <https://www.theguardian.com/business/2021/dec/07/global-inequality-western-imperialism-super-rich> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Europski institut za ravnopravnost spolova. 2017. *Siromaštvo i spol tijekom životnog vijeka: osvrt na provedbu Pekinške platforme za djelovanje*. Ured za publikacije: Zagreb. Dostupno na: <https://data.europa.eu/doi/10.2839/585904> (pristupljeno 22. ožujka 2023.)
- Evans, Martin, Serge, Paugam, Prélis, Joseph A. 1995. *Chunnel Vision: Poverty Social Exclusion and the Debate on Social Welfare in France and Britain*. London: Welfare State programme Suntory-Toyota International Centre for Economics and Related Disciplines London School of Economics

- Firebaugh, Glenn. 2015. *Global Income Inequality. Emerging Trends in the Social and Behavioral Sciences*. Esej: 1–14. <https://doi.org/10.1002/9781118900772.etrds0149> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
- Gilens, Martin, Page, Benjamin. 2014. „Testing Theories of American Politics: Elites, Interest Groups, and Average Citizens.” *Perspectives on Politics*, 12(3): 564-581.
- Goda, Thomas. 2013. „Changes in income inequality from a global perspective: An Overview.” Post Keynesian Economics Study Group Working Paper br. 1303. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2486888> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Hoffman, Rasmus. 2008. „Concepts of Social Inequality. Socioeconomic Differences in Old Age Mortality.” 25: 29-55. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8692-2_4. (pristupljeno 13. veljače 2023.)
- Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. 2021. „Egalitarizam.” Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17134> (pristupljeno 3. ožujka 2023.)
- Ija, Trapeznikova. 2019. „Measuring income inequality.” *IZA World of Labor*, 7(19): 462-462, <https://doi.org/10.15185/izawol> (pristupljeno 21. veljače 2023.)
- Instituto Nacional de Estadística (INE). 2007. „Poverty and its measurement The presentation of a range of methods to obtain measures of poverty.” https://www.ine.es/en/daco/daco42/sociales/pobreza_en.pdf (pristupljeno 3. ožujka 2023.)
- Kochan, Thomas, Riordan, Christine. 2016. „Employment relations and growing income inequality: Causes and potential options for its reversal.” *Journal of Industrial Relations*, 58(3): 419–440. <https://doi.org/10.1177/0022185616634337> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
- Koh. Sin Yee. 2020. „Inequality.” U *International Encyclopedia of Human Geography, 2nd edition*, 269–277. Malazija: Elsevier Ltd. <https://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-102295-5.10196-9> (pristupljeno 13. veljače 2023.)
- Krugman, Paul.1992. „The Distributional Impacts of Economic Growth.” *AEA Papers and Proceedings*, 82(2): 315-319.
- Kuznets, Simon. 1955. „Economic Growth And Income Inequality.” *The American Economic Review*, 1(45): 1-30. <https://www.aeaweb.org/aer/top20/45.1.1-28.pdf> (pristupljeno 21. veljače 2023.)

- Memon, N. Saqib, Jamil, Sobia, Khan, Salman. 2019. „Global Inequalities: an Overview.” *International Journal of Academic Research Business and Social Sciences*, 9(5):214–231. <http://dx.doi.org/10.6007/IJARBSS/v9-i5/5851> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Milanović, Branko. 2012. „Global Inequality: From Class to Location, from Proletarians to Migrants.” *Global Policy* 3: 125-134. <https://doi.org/10.1596/1813-9450-5820> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike. 2021. *Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti za razdoblje od 2021. do 2027. godine*. Zagreb: Vlada Republike Hrvatske, Ministarstvo rada, mirovinskog sustava, obitelji i socijalne politike.
- Nyasulu, Gerald. 2010. „Revisiting the definition of poverty.” *Journal of Sustainable Development in Africa*, 12 (7): 147-158. ISSN: 1520-5509 (pristupljeno 28. veljače 2023.)
- OECD. 2001. *The DAC Guidelines - Poverty Reduction*. OECD Publishing: Paris. Dostupno na: <https://doi.org/10.1787/9789264194779-en> (pristupljeno 1. ožujka 2023.)
- OECD. 2011. „An Overview of Growing Income Inequalities.” U *OECD An Overview of Growing Income Inequalities in OECD Countries: Main Findings*. OECD Publishing, Paris. <https://doi.org/10.1787/9789264119536-3-en> (pristupljeno 15. veljače 2023.)
- OECD. 2016. „Indexes and estimation techniques.” U *OECD Regions at a Glance 2016*, 174 – 177. Pariz: OECD Publishing. DOI: https://doi.org/10.1787/reg_glance-2016-50-en (pristupljeno 27. veljače 2023.)
- OECD. 2023. „Income inequality (indicator).” Dostupno na: <https://data.oecd.org/inequality/income-inequality.htm> (pristupljeno 21. veljače 2023.)
- Padurariu, Amelia. 2022. „Opći pregled razvojne politike.” Informativni članci o Europskoj uniji. Rujan, 2022. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/163/opci-pregled-razvojne-politike> (pristupljeno 11. svibnja 2023.)
- Pavlišić, Patricija. 2019. *Međuovisnost ekonomskih nejednakosti i gospodarskog rasta*. Disertacija, Pula, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:954921> (pristupljeno 12. veljače 2023.)
- Piketty, Thomas. 2014. *Capital in the Twenty-First Century*. Cambridge: Harvard University Press.
- Polacko, Matthew. 2021. „Causes and Consequences of Income Inequality – An Overview.” *Statistics, Politics and Policy* 12(2): 341-357. <https://doi.org/10.1515/spp-2021-0017> (pristupljeno 12. veljače 2023.)

- Polovina, Svetilav, Medić, Đuro. 2002. *Osnove ekonomije*. Zagreb: Medinek.
- Sanchez-Martinez, Miguel, Davis, Philip. 2014. „A review of the economic theories of poverty,“ National Institute of Economic and Social Research (NIESR) Discussion Papers 435, National Institute of Economic and Social Research.
- Sen, Amartya. 1999. *Development as Freedom*. Oxford: Oxford University Press.
- Shaxson, Nicholas. 2019. „Tackling Tax Havens.” *Finance and Development* IMF, 56(3): 6-10.
- Shierholz, Heidi. 2019. „Labor Day 2019 Working people have been thwarted in their efforts to bargain for better wages by attacks on unions.” *Economic Policy Institute*, izvješće. Dostupno na: <https://policycommons.net/artifacts/1409624/labor-day-2019-working-people-have-been-thwarted-in-their-efforts-to-bargain-for-better-wages-by-attacks-on-unions/2023887> (pristupljeno 20. veljače 2023.)
- Solow, Robert. 1985. „Economic Inequality and Economic Growth.” *AEA Papers and Proceedings*, 75(2):29-33.
- Souza, Wallace, Oliveira, Victor, Annegues, Ana. 2017. „Thoughts on the Inequality of Opportunities: New evidence.” *Revista CEPAL* 17(121):103-121. <https://doi.org/10.18356/7b2d8869-en> (pristupljeno 13. veljače 2023.).
- Šućur, Zoran. 2000. „Siromaštvo i nejednakost u Hrvatskoj: osnovni pokazatelji.” *Revija za socijalnu politiku* 7 (2): 221-227. Dostupno na: <https://doi.org/10.3935/rsp.v7i2.265> (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
- Šućur, Zoran. 2001. „Siromaštvo: Teorije, pokazatelji i koncepti.” Zagreb: Pravni fakultet.
- Šućur, Zoran. 2005. „Siromaštvo i socijalni transferi u Hrvatskoj.” *Financijska teorija i praksa* 29 (1): 37-58. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/5712> (pristupljeno 11. ožujka 2023.)
- The Equality Trust. (2010). „How is Economic Inequality Defined?” Dostupno na: <https://www.theguardian.com/business/2021/dec/07/global-inequality-western-imperialism-super-rich> (pristupljeno 14. veljače 2023.)
- Townsend, Peter. 1979. *Poverty in the United Kingdom*. London: Penguin page.
- Udruga Pragma. 2016. *Siromaštvo i nejednakost u EU*. Zagreb: Hrvatska mreža protiv siromaštva.
- Ujedinjeni narodi. 2015. „Development Issues No. 2.” Dostupno na: <https://www.un.org/development/desa/dpad/publication/no-2-inequality-measurement/> (pristupljeno 22. veljače 2023.)

- United Nations Department of Economic and Social Affairs. 2016. *Report on the World Social Situation 2016*. New York: United Nations.
- Vlada Republike Hrvatske. 2002. „Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (prijedlog).” Vlada Republike Hrvatske: Zagreb.
- Wilkinson, Richard, Pickett, Kate. 2009. *The Spirit Level: Why Greater Equality Makes Societies Stronger*. London: Bloomsbury Press.
- World Bank. 2022. „Fact Sheet: An Adjustment to Global Poverty Lines.” <https://www.worldbank.org/en/news/factsheet/2022/05/02/fact-sheet-an-adjustment-to-global-poverty-lines#3> (pristupljeno 3. ožujka 2023.)
- World Bank. 2022. *Poverty and Shared Prosperity 2022: Correcting Course*. World Bank: Washington, DC. Dostupno na: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/37739> (pristupljeno 28. veljače 2023.)
- Zelenika, Ratko. 2014. *Metodologija i tehnologija izrade znanstvenog i stručnog djela – znanstvene kvalitativne metode*. Rijeka: IQ PLUS d.o.o.

Popis ilustracija

Tablice

Tablica 1. Kretanje vrijednosti Ginijevog koeficijenta za Republiku Hrvatsku i određene zemlje članice Europske unije za razdoblje od 2013. godine do 2019. godine.....	16
Tablica 2. Prag rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2021. godine, u kunama	27
Tablica 3. Stopa rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku te odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine, u postocima	28
Tablica 4. Kretanje stope rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku prema spolu, od 2011. do 2021. godine, u postocima	29
Tablica 5. Stopa rizika od siromaštva u Republici Hrvatskoj prema dobi, od 2011. do 2021. godine, u postocima.....	30
Tablica 6. Stopa rizika od siromaštva prema najčešćem statusu u aktivnosti u Republici Hrvatskoj, od 2011. do 2021. godine, u postocima	31
Tablica 7. Relativni jaz rizika od siromaštva za Republiku Hrvatsku te odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine, u postocima	33
Tablica 8. Nejednakost distribucije dohotka – kvintilni omjer (S80/S20) za Republiku Hrvatsku i odabrane zemlje članice Europske unije, od 2011. do 2021. godine.....	34
Tablica 9. Raspršenost oko praga rizika od siromaštva, Republika Hrvatska od 2011. do 2021. godine, u postocima.....	35

Grafikoni

Grafikon 1: Članstva u sindikatima i udio prihoda 10% najbogatijih, 1917. - 2019.....	13
Grafikon 2. Prikaz Lorenzove krivulje	15